Літаратурная Беларусь

Выпуск №5 (141) (май)

КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКІ ПРАЕКТ
Грамадскага аб'яднання «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і «Новага Часу»

lit-bel.org
novychas.by

Змест

«Глядзець на свет вачыма дзіцяці»

За 9 гадоў Надзея Кандрусевіч зрабіла каля 20 беларускіх перакладаў шведскіх дзіцячых кніг.

Фота www.svaboda.org

Каб не быць абмежаванай планамі іншых выдавецтваў, сёлета яна заснавала ўласнае — «KOSKA». 18 траўня на выставе Шведскай дзіцячай акадэміі «Ура дзіцячай кнізе!» яна прэзентавала адразу два новыя пераклады кніг з серыі пра Маму Му. Чаму менавіта шведскія дзіцячыя кнігі часцей за ўсё перакладаюцца ў Беларусі і навошта жыхары Расіі замаўляюць беларускамоўныя пераклады — пра гэта і распавяла Надзея Кандрусевіч.

Неймаверны інтарэс да Швецыі і шведскай культуры ў многіх беларусаў пачаўся са... Стэфана Эрыксана — шведскага амбасадара ў Беларусі. Пасля пераводу ў Мінск у 2005 годзе ён хутка вывучыў мову і публічна выступаў толькі па-беларуску.

Надзея Кандрусевіч пачала вучыць шведскую яшчэ ў «даэрыксанаўскія» часы — гэта была яе трэцяя замежная мова ў Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце. Ужо тады яна мела перакладчыцкія задумы.

«Гэта было хутчэй дзіцячае ўяўленне пра пераклады. Мне была цікавая дзіцячая літаратура. Хацелася перакласці «Карлсана» і «Піпі доўгуюпанчоху». Бо Швецыя — гэта заўжды нешта прыгожае і незвычайнае», — прызналася Надзея.

Потым яна трапіла на занятк і па перакладах пры Шведскім цэнтры ў Мінску, дзе пераклала першы мастацкі твор — урывак са зборніка шведскіх пісьменнікаў.

«Я адчула смак перакладу», — кажа Надзея.

Падумала, што было б класна некалі перакласці казкі Нурдквіста. Тады гэта былі толькі мары...

На перакладчыцкіх майстэрнях яна пазнаёмілася са Стэфанам Эрыксанам. Праз два гады ён прапанаваў Надзеі ўзяцца за беларускі пераклад шведскай дзіцячай кніжкі «Малы і Мядзьведзік». Да таго часу са шведскіх дзіцячых кніг па-беларуску было толькі тры: «Карлсан, які жыве на даху», «Піпі доўгаяпанчоха» і «Усе нашы дзеці з Булербю». З расійскай мовы была перакладзеная кніга «Браты Львінае Сэрца».

На прэзентацыю Надзеінага перакладу кнігі «Малы і Мядзьведзік» у 2011 годзе ў Беларусь прыехала аўтарка — шведская пісьменніца Юя Вісландэр.

«Тады я стала сур'ёзна цікавіцца шведскай літаратурай, — гаворыць Надзея. — Уразіў Свэн Нурдквіст і яго ныя казкі пра Пэтсана і Фіндуса. Падумала, што было б класна некалі яго перакласці».

Ад таго часу ў Надзеі Кандрусевіч штогод выходзілі пераклады спачатку кніг Юі Вісландэр пра Маму Му, а потым і таго самага Свэна Нурдквіста. Надзея ведае таксама ангельскую і італьянскую мовы, але засяродзілася менавіта на перакладах шведскіх аўтараў.

«Сёння шведская дзіцячая літаратура — самая багатая ў свеце. Штогод у Швецыі выходзіць больш за дзве з паловай тысячы дзіцячых кніг. І гэта без уліку перакладных на шведскую мову», — кажа перакладчыца.

Бум дзіцячай літаратуры ў Швецыі, адзначае яна, пачаўся ў сярэдзіне XX стагоддзя. Ён быў звязаны з выхадам кніг Астрыд Ліндгрэн. Пісьменніца «перакуліла» ўяўленне грамадства пра тое, якой можа быць дзіцячая літаратура.

«У сваіх кнігах яна глядзіць на свет вачыма дзіцяці, — кажа Надзея. — Усе пісьменнікі Швецыі сталі пісаць у тым жа рэчышчы. І шведская літаратура перакладаецца не толькі на беларускую мову, але на 30 моваў свету».

Большасць шведскіх дзіцячых кніг у беларускіх крамах — гэта пераклады на расійскую мову тых жа Вісландэр і Нурдквіста. Расійскія выдавецтвы робяць большыя наклады, а таму іхнія кнігі аказваюцца таннейшымі за беларускія. Максімальны тыраж беларускіх перакладаў дагэтуль — 2,5 тысячы асобнікаў. У Расіі аналагічныя кнігі выходзяць у 10 тысячаў асобнікаў. А таму іхні сабекошт атрымліваецца прынамсі ў два разы меншы.

Але ёсць спосаб, як канкураваць з імі і зацікавіць чытача беларускімі перакладамі. Трэба проста выдаваць пераклады новых кніг раней за расійцаў. У Беларусі шмат фанатаў Мамы Му, а таксама Пэтсана з Фіндусам. І яны будуць набываць кнігі незалежна ад мовы. Таму першай кнігай пра Маму Му на беларускай мове была самая «свежая» на той час — «Мама Му чытае».

«Тады яшчэ не было перакладу на расійскую, і беларускую кнігу замаўлялі нават расійскамоўныя фанаты з Масквы», — сказала Надзея.

Паводле яе, апошнім часам на беларускую мову якраз са шведскай перакладаецца найбольш дзіцячых кніг. А з адкрыццём уласнага выдавецтва шведскіх кніг па-беларуску будзе выходзіць яшчэ больш. Прынамсі, так спадзяецца Надзея. Тым больш, што перакладчыкаў са шведскай на беларускую не так і мала.

«Я ўжо складаю асобны спіс для іншых перакладчыкаў. У шведскай літаратуры проста мора кніг, якія мне было б цікава выдаць па-беларуску. Пачынаючы ад кніг-кардонак для самых маленькіх, заканчваючы падлеткавай літаратурай, — кажа Надзея. —У Беларусі няма ніводнага выдавецтва, якое займалася б толькі выпускам дзіцячых кніг па-беларуску. Мне акурат цікава паспрабаваць сябе ў такой вузкай нішы».

Але ці будуць купляць у Беларусі так шмат дзіцячых кніг? Надзея кажа, што ўсясветна вядомыя кнігі раскупляюць хутка. Некаторыя — за пару месяцаў. Ёсць некалькі кніг, якіх ужо не знойсці ў продажы ў ніводнай кнігарні...

«Але спачатку ўсё ж новыя кнігі буду выдаваць. Калі сапраўды будзе цікавасць і попыт на ранейшыя пераклады, буду і іх таксама выдаваць», — кажа Надзея.

Ужо сёння гатовыя да друку з дзясятак перакладаў з серыі «Мама Му», «Пэтсан і Фіндус» і кнігі Сары Лундберг. Першая кніга Лундберг «Віта Белая Крэска і Эйвінд» выходзіла ў 2014 годзе.

«Кнігу неадназначна ўспрынялі. Бацькі казалі, што малюнкі — трошкі страшнаватыя. Гэта паказвае, што мы дзесьці не дараслі да ўспрымання. Але разам з тым вельмі шмат дзяцей і бацькоў, якія чакаюць працягу і пішуць мне».

Пры гэтым Надзея падкрэслівае, што ейныя пераклады пакуль закрываюць толькі невялікую нішу ў дзіцячай літаратуры. Дагэтуль вельмі мала кніг для падлеткаў. І для самых малых дзяцей. З кніг-кардонак па-беларуску яна бачыла толькі азбуку і Біблію.

«Бракуе кніг на сучасныя тэмы. Мне падаецца, падлеткавая літаратура — залатая жыла. Я з задавальненнем перакладала б такую літаратуру са шведскай».

Надзея дадае, што пераклады моцна абуджаюць цікавасць чытачоў і да беларускіх аўтараў. «Беларуская дзіцячая літаратура цяпер на ўздыме. Я думаю, цяперашняя цікавасць да дзіцячай літаратуры па-беларуску — гэта не ў апошнюю чаргу дзякуючы перакладным кнігам, якія выходзяць па-беларуску», — перакананая Надзея.

Антон Трафімовіч, АШ, svaboda.org

Як рабілі галоўную кнігу беларускага замежжа

За таўсматую кнігу Янкі Купалы «Спадчына» заўсёды чапляешся вокам у букіністычных кнігарнях.

Нават займеўшы гэты тамок, хочацца купіць яшчэ адзін пры нагодзе, — усё ж такі вельмі мала сапраўды шыкоўных самавітых выданняў было ў беларусаў, і амерыканска-мюнхенская «Спадчына» 1955 года — бясспрэчна, адно з іх. Вага, аб'ём, файная вокладка, ілюстрацыі, шоргат акуратна ці не вельмі разрэзаных старонак, нетрывіяльныя фотаздымкі Купалы даюць пэўную букіністычную асалоду.

Кніга сапраўды знакавая, але не заўсёды ўсведамляеш, што вакол яе была і свая гісторыя.

Упершыню ў нас і, што паказальна, менавіта ў сувязі з найпершым класікам Янкам Купалам з'явілася выданне ў жанры «кніга пра кнігу» — «Як укладалі «Спадчыну» аўтарства Наталлі Гардзіенкі і Лявона Юрэвіча.

Стваральнікаў «Спадчыны» — фактычна двое: нью-ёркавец Вітаўт Тумаш і мюнхенец Станіслаў Станкевіч, былыя «заходнебеларусы» і выпускнікі віленскіх універсітэтаў, адміністратары часоў акупацыі, тагачасныя топ-менеджары беларускага руху і лютыя ворагі УКП(б). Іх двухбаковае ліставанне — аснова дадзенай кнігі.

Трэба ведаць, што на той час, у 1950-я, Станіслаў Станкевіч выдае разам з газетай «Бацькаўшчына» кнігу за кнігай, якія спачатку друкуюцца на газетных палосах, а потым выходзяць асобнымі выданнямі, кожнае з якіх у пэўным сэнсе прадстаўляе тое, што ў гэты самы час Антон Адамовіч назаве «супраціўленнем саветызацыі ў беларускай літаратуры»: «Запіскі Самсона Самасуя» Андрэя Мрыя, «Нядоля Заблоцкіх» Лукаша Калюгі, «Новая зямля» і «Сымон-музыка» Коласа, «Тутэйшыя» і «Раскіданае гняздо» Купалы. Неўзабаве выйдуць выбраныя творы Вацлава Ластоўскага і нават скандальныя «Дабрасельцы» Аляксея Кулакоўскага, праз якіх апошняга знялі з пасады галоўнага рэдактара часопіса «Маладосць».

Станкевіч такім чынам фармуе антысавецкі канон, што на пачатак 1950-х зрабіць зусім не складана, бо фактычна большасць заўважных твораў даваеннай літаратуры не перавыдадзеная ў БССР, не рэабілітаваныя яшчэ і іх аўтары. Значная частка класікі ў

Савецкім Саюзе таксама застаецца пад забаронай, а Янка Купала шануецца выключна прасавецкі, перыяду 1930-х гадоў.

Укладальнікі кнігі абсалютна недвухсэнсоўна даюць зразумець сваю пазіцыю, што Купала пасля 1930 года, пасля спробы самагубства, — гэта ўвогуле не Купала, адзначаючы ў «Спадчыне», што «сваім абсягам кніга ня выходзіць за тую канцавую, замыкаючую вольную песьняровую творчасьць мяжу, якую сам Купала сваёй-жа рукою й крывёй правёў у часе гаракіры ў чэрвені 1930 году». То бок нават храналагічны «савецкі Купала» бярэцца ўкладальнікамі толькі ў той сваёй часціне, дзе ён сцвярджае нацыянальную годнасць — маюцца на ўвазе вершы 1920-х супраць вялікарасейскіх шавіністаў. Сам перыяд 1920-х, які ў сучасны момант праходзіць стадыю некрытычнага прыняцця і міфалагізацыі, называецца ўкладальнікамі «эпохай безназоўнага», калі чаканні нацыянальна арыентаванай інтэлігенцыі не спраўджваюцца, і наступае, на іх погляд, час, груба кажучы, «абы-чаго» — самастойнасць, незалежнасць, увогуле беларушчына як суб'ект не набывае таго статусу і той сілы, якія чакаліся «нашаніўцамі».

Такім чынам, распачынаючы друк «Спадчыны», Тумаш і Станкевіч бачаць статус свайго аднатомнага выдання Купалы як узорны, адзіна патрэбны для эміграцыі — у нейкім сэнсе, адпаведны класічнаму «Кабзару» Тараса Шаўчэнкі. Недарэмная ў рэкламнай абвестцы аб папярэдняй падпісцы (фактычна, аналагу цяперашняга краўдфандынгу) і згадка пра Біблію, якую некаторыя эмігранты выпісваюць і купляюць сабе за 45 даляраў, а вось жа выданне Купалы каштуе ў чатыры разы танней. Можна сказаць, што складальнікі ўяўляюць аднатамовую «Спадчыну» як Кнігу Кніг, своеасаблівы сакральны «маст хэв» для кожнага беларуса замежжа. Яны нават вырашаюць не згадваць у абвестках імя прэзідэнта Рады БНР Міколы Абрамчыка — фактычнага фундатара выдання, каб аб'яднаць вакол Купалы прыхільнікаў БНР і БЦР.

З сакралізацыяй адразу (і непазбежна) узнікаюць праблемы, бо свайго дыстыляванага «Кабзара» Купала не пакінуў. Канцэптуалізаваць яго пакручасты і неаднародны лірычны наробак даводзіцца з нуля. Фактычна — пры адсутнасці папяроднікаў і пры надзвычай ускладненым германа-амерыканскім доступе нават напросту да прыжыццёвых публікацый ягонай лірыкі.

Вітаўт Тумаш бярэ на сябе гэтую працу і, па вялікім рахунку не з'яўляючыся чыстым літаратуразнаўцам ці купалазнаўцам, выдатна выконвае «структурны» аналіз усёй паэзіі Купалы, групуе яе па асноўных тэматычных блоках, вызначае гады напісання і ўрэшце на 500 старонках прадстаўляе кампазіцыйную ўверцюру ўсёй паэзіі Купалы. Ён вызначае пачатковыя вершы і кульмінацыі-фіналы для кожнага раздзела кнігі. Перад чытачом узнікае строгая форма «кнігі вершаў», падобная да багдановічаўскага «Вянка». Кожны твор займае сваё дакладнае месца, і Тумаш з вялікімі цяжкасцямі і відавочнай неахвотай пасля рэдагуе створаную ўласнаручна кампазіцыю зборніка.

Усё гэта адбываецца яшчэ ў Нью-Ёрку, а ў Мюнхене, пад кантролем Станкевіча — не менш працаёмкая тэхнічная праца. Здабыццё грошай, дамовы з друкарнямі, вёрстка, пераклады ўступу на замежныя мовы, друк, пераплёт, распаўсюд...

Як жа быў ацэнены гэты тытанічны чын працгласцю ў некалькі гадоў? Ці ёсць у лістах згадка, «па колькі чырвонцаў» атрымліваюць укладальнікі? Ды не. Можа, яны атрымаюць ганарар кніжкамі? Адказ ёсць у лісце Станкевіча: «Купалаў зборнік разсылаем у пачках па 5 штук у кажнай. Днямі атрымаеш і інструкцыю, як іх прадаваць і нікому абсалютна не даваць задарма. Навет я, які бадай найбольш працы ўлажыў пры яе выданьні, адзін эгзэмпляр за 11 даляраў купіў за «налічныя».»

Як кажуць, без каментарыяў.

Праз усю кнігу, разам з гутаркамі пра вёрстку ці карэктуру кнігі, фонам праходзіць палітычная барацьба, праца аднаўленай Рады БНР, кагадзе створанай Беларускай службы Радыё Свабода, канфлікты з БЦР, канфлікты ў Інстытуце вывучэння СССР. Вакол купкі людзей стаіць неймаверны шум: ідуць дыскусіі па, фактычна, праве беларусаў на самавызначэнне перад усім светам. Відавочна, што беларуская дыяспара і пасля вайны адчувала сябе не вельмі моцна ў параўнанні з рускай, украінскай, якія даўно заявілі пра сябе. Літаральна некалькім людзям даводзілася ў наўпростаым сэнсе адбівацца ад прапаноў злучыцца ў саюз з рускімі антысаветчыкамі, стаць пад крыло ўкраінскай ідэнтычнасці, увайсці ў той ці іншы альянс, які пагражаў бы самастойнаму існаванню беларускіх арганізацый. Дзякуючы імпэту і бескампраміснай пазіцыі Міколы Абрамчыка і Станіслава Станкевіча высокіх урадоўцаў Амерыкі і Еўропы ўдалося пераканаць у праве на асобную беларускую «рацыю стану», а часта нават і пазнаёміць увогуле з існаваннем беларускага народа, з яго гісторыяй.

Зразумела, што назваць гэта «фонам» можна толькі «мякка кажучы». Насамрэч барацьба за кожную капейку, за месца пад сонцам займала львіную долю часу, і тое, што ў такіх варунках атрымлівалася рабіць свае газеты, радыёстанцыі, кнігі, падобныя да «Спадчыны», само па сабе ўражвае. Усё пастаянна вісела на валаску...

«Кніга вялізарная (каля кілеграма вагі), і вымагае шмат тэхнічных і рэдактарскіх выканчэньняў. Яна мне, ды, думаю, і Табе далася моцна ў знакі, што больш за такія вялікія выданьні ніколі брацца ня буду», — піша за некалькі месяцаў да выхаду «Спадчыны» Станіслаў Станкевіч. «Надаела кніга, то пэўна, — адказвае на ліст Тумаш. — Працы й часу таксама затрачана нямала. Самой перапіскі ў гэтай справе, перадусім з Табой, набралася ўжо ня менш хіба як тэксту самой кнігі. Як некалі справа ўжо будзе закончаная, думаю ўсю перапіску вылучыць, скласьці ў места ды для архіўных патрэбаў даць апрацаваць: том, думаю, будзе мала меншы за самую Купалаву кнігу».

Вось жа, праз 63 гады архіўны том дачакаўся свайго часу. Застаецца спадзявацца, што ён будзе ўдзячна прачытаны і «трутнем не з'едзены».

Ціхан Чарнякевіч, «Будзьма беларусамі!»

Дзявятая «Жырандоля»

Выйшаў чарговы выпуск штогадовага альманаха «Жырандоля» Берасцейскага абласнога аддзялення Саюза беларускіх пісьменнікаў.

На старонках новага нумара змешчаныя творы болей за 40 аўтараў: проза, паэзія, пераклады, гумар, успаміны-прысвячэнні Генадзю Праневічу і Уладзіміру Калесніку, а таксама многае іншае.

У Берасці прайшла і прэзентацыя «Жырандолі». Мерапрыемства адбылося ў канферэнц-залі Цэнтральнай гарадской бібліятэкі імя Аляксандра Пушкіна.

Удзел у прэзентацыі ўзялі непасрэдна аўтары альманаха, мясцовыя літаратары. Падрабязней пра цікавосткі сёлетняга выдання распавёў мадэратар прэзентацыі, пісьменнік і мастак Леанід Валасюк.

Зусім нядаўна ў шэрагі Саюза беларускіх пісьменнікаў прынялі новага сябра — Петэра Бараша, перакладчыка з вугорскай на беларускую, які жыве і працуе ў Берасці. Сёлетняе выданне не абышлося без твораў маладых аўтараў, сярод іх была настаўніца і пачынаючая паэтэса Вікторыя Галоўчык.

Новы «Палац»

Літаратурнае жыццё Гомельшчыны прадстаўленае ў альманаху «Палац», які выдаецца Гомельскім абласным аддзяленнем Саюза беларускіх пісьменнікаў.

«Палац», укладальнікамі якога выступілі Анатоль Бароўскі і Генадзь Лапацін, вялікую ўвагу надаў рэтраспектыўным матэрыялам. Акрамя сучасных прозы, паэзіі, літаратуразнаўства, у выданні можна знайсці гісторыю і краязнаўства, а таксама архіўны раздзел «Спадчына».

Імёны 30 аўтараў, змешчаныя на вокладцы выдання, сведчаць пра жанравую і эстэтычную разнастайнасць твораў, напісаных імі. Тут прадстаўлены розныя пакаленні, ад маладога да сталага, а ў тэксце «Замест уступнага слова рэдактара» можна адшукаць першыя спробы пяра мясцовых школьнікаў, іх дэбютныя вершы і выказванні пра родную мову.

Рубрыка «Пабрацімства» змяшчае вершы дзвюх чарнігаўскіх паэтак у арыгінале — па-ўкраінску...

Прэс-служба Саюза беларускіх пісьменнікаў

«У падарожжы да нязбытнага...»

«Мама! Ты мыла падлогу...» — так пачынаецца верш Генадзя Праневіча — літараптуразнаўцы і паэта, творчага, духоўна багатага чалавека... Кранае ў гэтым вершы па-мужчынску стрыманае і разам з тым такое адкрытае, шчымліва-пранізлівае слова ўдзячнасці, слова яго сыноўняй любові...

Слова Маме.

С. Алексіевіч, Г. Праневіч і А. Разанаў

Фота www.svaboda.org

Мама! Ты мыла падлогу
І рукі, патрэсканыя ад марозу,
Снавалі туды і сюды...
Ты мыла падлогу —
Здавалася, мыла дарогу,
Каб дзеці па чыстай
дарозе ішлі!

Чацвёра сыноў і дзве дачкі пайшлі ў свет пад апекаю матчынай і бацькавай любові, трывогі і клопату. Разляцеліся па ўсім свеце з роднай вёскі Жарабковічы, што ў Ляхавіцкім раёне.

Дарагая Радзіма... Сумаваў па ёй, жывучы ў Берасці, Генадзь Мікалаевіч. Успамінаў жывыя малюнкі з таго далёкага, не надта багатага жыцця. Жыў у ягонай душы, ужо гарадскога жыхара, такі настальгічны настрой па гарманічным суладдзі чалавека і прыроды, па гармоніі людскіх узаемаадносінаў, па моцнай, непарушнай сувязі родавых, сямейных стасункаў...

На вялікі жаль, сёння толькі ў думках можна пагаварыць з ім... Так нечакана і рана душа яго адляцела ў тыя таямнічыя яснасяйныя высі... Глыбокі, дасведчаны навуковец, арыгінальны паэт, пасіянарная асоба.

Вабілі яго і ў навуковых зацікаўленнях-даследаваннях і ў жыцці — пасіянарныя постаці. Янка Купала стаў такім своеасаблівым духоўным цэнтрам, сэрцам, ад якога пацягнуліся ягоныя навуковыя адкрыцці нацыянальнай культурнай спадчыны — старажытнай беларускай гісторыі, літаратуры, ад гераічна-трагедыйнага эпасу «Слова пра паход Ігаравы» — да літаратуры сучаснай. Быў захоплены «Словам...», майстэрствам невядомага аўтара, даказваў, выводзіў аргументы на карысць аўтара-«беларуса».

Творчасць Кірылы Тураўскага адкрывалася ў ягоным прачытанні новымі гранямі, духоўнымі асновамі, малітвамі, блізкімі і сучаснаму чытачу. Быў заўсёды ў полі старажытнай беларускай літаратуры, у такой прыцягальнай аўры і да канца не адкрытай энергіі «залатога» веку беларускай культуры — культуры сярэднявечнага беларускага Адраджэння. Распавядаў пра род Сапегаў, пра іх дзеі і чыны аргументавана, здзіўляў навукоўцаў, калег-выкладчыкаў, студэнтаў веданнем зместу старажытных помнікаў, прыводзіў цытаты-аргументы, выяўляючы свой погляд, сваю пазіцыю ў кантэксце сучасных даследаванняў.

Ідэя нацыянальнага Адраджэння напрыканцы 80-х–пачатку 90-х гадоў XX стагоддзя была для навукоўца Генадзя Праневіча актуальнай не толькі ў ягоных даследаваннях, дзе ён мог заглыбіцца ў нацыянальна-культурную спадчыну мінулых стагоддзяў, але і жывою праявою ягонай дзейнасці, ягоным імкненнем ажывіць грамадскую супольнасць да пошуку шляхоў развіцця дэмакратычных працэсаў у сучаснай Беларусі праз адкрыццё нацыянальнай гісторыі. Фонд Льва Сапегі, які на працягу дзесяці гадоў узначальваў Генадзь Праневіч, стаў у Берасці своеасаблівым грамадска-культурным цэнтрам, дзе гуртаваліся дэмакратычныя сілы незалежна ад узросту, прафесіі, заняткаў, дзе збіраліся маладыя і сталыя, каб праз лекцыі дасведчаных творчых людзей — гісторыкаў, літаратараў, мастакоў — адкрываць раней невядомыя старонкі беларускай гісторыі, культуры, каб расці духоўна. Засталіся яго, можа, не надта шыкоўныя знешне, аднак багатыя зместам, інфармацыяй, аналізам кнігі пра Льва Сапегу. Любіў цытаваць асобныя палажэнні са «Статута Вялікага Княства Літоўскага», захапляўся ідэяй дзяржаўнага будаўніцтва на асновах самакіравання, законаў, волі народа...

Было ў ягонай натуры вернае, рыцарскае, рамантычнае... Пэўна, гэта ішло не толькі ад ягоных літаратурных зацікаўленняў, але найперш ад унутранага духу, узгадаванага традыцыйным сялянскім укладам, дзе спрадвеку шанаваліся маральныя законы сялянска-родавых адносінаў. Было ў ім высакароднае, шляхецкае стаўленне да тых, каго прыняў да душы, і непрыманне фальшу, хамелеонства, няшчырасці...

Быў верны свайму навуковаму кіраўніку, сябру прафесару Алегу Антонавічу Лойку. Гэтак маглі разумець, адчуваць адзін аднаго ў навуковых праблемах, так адпаведна і спяваць і журыцца — толькі вельмі блізкія духоўна людзі. Абодва былі захопленыя старажытнай літаратурай, паэтам-прарокам Янкам Купалам, пытаннямі развіцця рамантычнай плыні ў беларускай літаратуры. Быў верны сяброўству з Уладзімірам Андрэевічам Калеснікам. З даверу У. Калесніка прыняў Генадзь Мікалаевіч кіраванне кафедрай беларускай літаратуры ў Брэсцкім дзяржаўным універсітэце. Застаўся верным сяброўству з Зосяй Міхайлаўнай Калеснік, верным памяці У. Калесніка, калі, больш за дваццаць гадоў, быў жаданым госцем у хаце Калеснікаў, калі хата жыла ўжо без гаспадара. Кніга пра У. Калесніка выйшла пад рэдакцыяй Г. Праневіча, пры ягонай шчырай дапамозе ў збіранні і кампанаванні матэрыялу. Ягоные слова пра У.Калесніка — гэта знак не толькі павагі і пашаны да асобы вядомага даследчыка, але і выява ўласнай годнасці і людскасці.

Незраўнаны апавядальнік у сяброўскай бяседзе. У коле сваіх блізкіх сяброў быў шчодры на прыгожае слова, на жарт, на добрую іронію, тонкі гумар. Так шчыра і адкрыта гучаў ягоны смех, калі ўспамінаў сам нешта вясёлае ці чуў што дасціпнае і вясёлае з вуснаў іншых. З ім была паэзія, і ў хаце Калеснікаў пры Зосі Міхайлаўне гучалі паэтычныя творы аўтараў: Н. Мацяш, Г. Праневіча, К. Жмінько, С. Варонік... Такую высокую паэтычную ноту трымаў і вёў ён...

Паэт, удумлівы і дасведчаны літаратуразнаўца, высакародны чалавек, ён быў некалькі разоў на самай мяжы, на самым краі невяртання... Ды Бог даваў сілы зноўку вяртацца да ўлюбёнага занятку, да жыцця са Словам!..

Запомніўся цудоўным аратарам. Так красамоўна прамаўляць — не чытаць! — лекцыі, даклады на навуковых канферэнцыях умеюць не многія. І часта гэта было не прамаўлянне падрыхтаванага, прадуманага, а само разважанне, развіццё-тварэнне думкі падчас выступленняў. У гэтым была своеасаблівая магія: ён здзіўляў і зачароўваў і глыбінёй выказвання, і такой непасрэднай захопленасцю тым, пра што ці каго апавядаў, што хацеў паказаць сваім слухачам.

Помніцца шматлікія сустрэчы ў Адукацыйна-асветным цэнтры імя Уладзіміра Калесніка, у абласной бібліятэцы, дзе Генадзь Праневіч выступаў, як сёння кажуць, мадэратарам. Ён быў на творчых вечарынах, імпрэзах вядучым, сувязным, пасярэднікам, ён — звязваў, злучаў, аб'ядноўваў, падводзіў, абагульняў, падсумоўваў... Так было і на сустрэчах з украінскімі пісьменнікамі, і з Алесем Разанавым, з нямецкімі аўтарамі, Святланай Алексіевіч...

Перастаў працаваць на кафедры, але не перастаў жыць літаратурай. Напісаў прадмовы да кніг Ніны Мацяш — «У прыгаршчах ветру» і «Выбраныя творы» з серыі «Беларускі кнігазбор». Пранікаўся яе паэзіяй, яе драматычным лёсам... Помніцца ягоная падтрымка пасля пахавання паэткі, сяброўкі, калі было так невыносна балюча, горка і роспачна... Яна была ў ягоным успрыманні, у ягонай ацэнцы — як неадойчы выказаўся ён — вартаю прылічэння да ліку святых. Так ацэньваў яе зямны шлях, яе служэнне, яе духоўны подзвіг...

Творчая праца, грамадская дзейнасць дазволілі адкрыць Генадзю Праневічу Кракаў, Барселону, Амерыку... Прывозіў адтуль уражанні ад прачытанага, пачутага, убачанага. Яшчэ больш захапляўся беларускай культурай, акрэсліваючы яе ў кантэксце іншых, яшчэ больш чаравала яго «Песня пра зубра» Міколы Гусоўскага, яшчэ больш пранікаўся пракаветным таямнічым голасам Белавежскай пушчы, голасам Прыпяці, паэзіяй Палесся. Невыпадкова пры ягоным актыўным удзеле былі падрыхтаваны кнігі «Белавежская пушча ў духоўнай і культурнай спадчыне беларусаў», «Радаводнае дрэва Прыпяці», «З прыродай зліўшыся душой».

27 красавіка 2017 года збіраўся ў Віцебск на навуковую канферэнцыю «Леў Сапега — чалавек трэцяга тысячагоддзя». Сапегаўская канферэнцыя чакала свайго асноўнага дакладчыка і аўтара кнігі пра Льва Сапегу. Ды раптоўна — у сваёй хаце ў маляўнічым лясным кутку на Берасцейшчыне, дзе апошнім часам ён жыў са сваёй любімаю жонкаю Жэняй, — спынілася ягонае сэрца... Сэрца, якое ўмела суперажываць, радавацца і сумаваць, сэрца, нераўнадушнае да балючых праблемаў часу, Радзімы, чалавека... Пакінуў у жалобе і смутку сваіх родных... Ды за ім — у ягоным пасаджаным садзе — двое сыноў і дачка. І — дзевяць унукаў! Дзявятая ўнучачка прыйдзе пацешыць-суцешыць у горы сям'ю, калі ўжо адляціць у Вечнасць дзед Генадзь... Залатая Злата...

І з намі ягонае грунтоўнае і прачулае слова пра рэнесансавыя постаці нацыянальнай гісторыі, пра помнікі беларускага прыгожага пісьменства...

У гэтыя першыя балючыя ўгодкі адгукаецца ў душы паэтычнае слова Генадзя Мікалаевіча — філосафа, паэта, улюбёнага ў гармонію, у прыроду, у Слова... Ён паяднаў — у прасторы і часе — стагоддзі і гісторыі, мінулае і сучаснае, сцвердзіў сваім жыццём і працай высокі чын служэння Слову, Чалавеку, Айчыне...

Марыя Новік

Жыць трэба

Генадзь ПРАНЕВІЧ

***

Мама! Ты мыла падлогу
і рукі, патрэсканыя ад марозу,
снавалі туды і сюды...
Ты мыла падлогу —
здавалася, мыла дарогу,
каб дзеці па чыстай
дарозе ішлі!

Я іду, мая мама,
шмат дзён і начэй...
толькі сонца
паўсвета абыходзіць хутчэй!
Яно падае ноччу,
у знямозе, без сіл
за круты, быццам лоб,
небасхіл.

І спяшаюся я
з ім зраўняцца да дня...
І пасецца ў начным
думак вольных сям'я.
Ты са мной у дарозе...
Хоць стаіш на парозе,
за які я пайшоў!
Развятрыліся пасмы
сівых валасоў...
І глядзіш ты сляпымі
вачыма
ў прастору:
дзе ў бязмежнасці гэткай
знайшоў сын апору,
дзе ён сілы знайшоў?

***

Ільды растаюць,
пацяпленне ідзе
ў Антарктыду,
кроў цяплее ў кітоў,
у мядзведзяў палярных
і нават у рыб...
Дык чаму ж чалавек
на прасторах зямных
ледзянее,
абрастае карой раўнадушша
і сэрца хавае ўглыб?
Мне няма што сказаць...
Я на ўскрайку стаю акіяна,
там, дзе рушацца льды, —
воч не ў сілах ад іх адарваць!..
Кроў цяплее у рыб...
А твая —
Чалавек!!! —
замярзае...
І кавалачкам лёду
Апускаецца сэрца ўглыб...

***

Жыць трэба з адчуваннем,
што ты —
энергетычная
кропка свету,
лямпачка ў начы,
ад якой запальваецца сонца
і ружавеюць аблокі...

Што край зямлі —
толькі прамежкавая станцыя
у тваім падарожжы
да нязбытнага!..

MARA

Словы пра мастака Аляксея Марачкіна — Алеся Мару

Адам ГЛОБУС

Палітон

У мастакоўскіх асяродках Аляксей Марачкін стаў знакамітым у сярэдзіне 70-х. Ён меў чорныя вусы, хадзіў у доўгім чорным палітоне і капелюшы. Першы раз я пабачыў яго ў калідоры мастацкай вучэльні. Ён падаўся мне веліканам. Я пацікавіўся, хто гэты велікан у чорным капелюшы і да каго з нашых ён прыходзіў. Валодзя Ісачанка сказаў, што гэта мастак Марачкін, які прыходзіў да Валодзі Гладкевіча, бо яны абодва з Жодзіна.

Карціны Марачкіна я ўжо ведаў на той момант, і таму так яскрава запомнілася першае ўражанне пра постаць выбітнага мастака, які крочыць шырокай хадою праз цемнаваты калідор. Фалды незашпіленага палітона былі падобныя на вялікія крылы, якія мусяць праз імгненне разгарнуцца і выправіцца ў палёт.

Жодзіна

Адзін час Марачкін лічыўся найвялікшым мастаком у Жодзіна. Быў у яго жодзінскі перыяд. У некага ёсць віленскі перыяд, у некага парыжскі, а ў Марачкіна быў плённы творчы час знітаваны з індустрыяльным Жодзіна. Ён зрабіў сабе майстэрню ў падвале. Туды збіраліся зусім маладыя мастакі. Збольшага гэта былі студэнты. Бачыў я там Сярмяжку, Ступакова, Сіўчыкава, Гладкевіча... На сцяне ў той цемнаватай майстэрні я пабачыў густоўны партрэт — «Бабка Марыля». Музейны твор вісеў у жодзінскім падвале. Гэта ўражвала. Там шмат усяго рознага вісела і стаяла, але запомнілася «Бабка Марыля». Акрамя партрэта помняцца размовы вучняў Марачкіна, якія пасміхаліся з Марачкіна-малодшага — Ігара — і казалі, што з яго не атрымаецца добрага мастака. Ён, маўляў, стараецца, і бацька яго прымушае маляваць, але мастака з яго не выйдзе. Шкада, што з тых жодзінскіх таленавітых і вясёлых пачаткоўцаў, якія кпілі з Марачкіна-малодшага, не атрымалася ніякіх мастакоў: ні кепскіх, ні пасрэдных, ні добрых. З тых жодзінскіх вучняў Марачкіна мне найбольш шкада Ступакова — майстравітага малявальшчыка, і Сярмяжку — вытанчанага жывапісца. Дарэчы, з Ігара мастак атрымаўся...

Марачкін і Маркавец

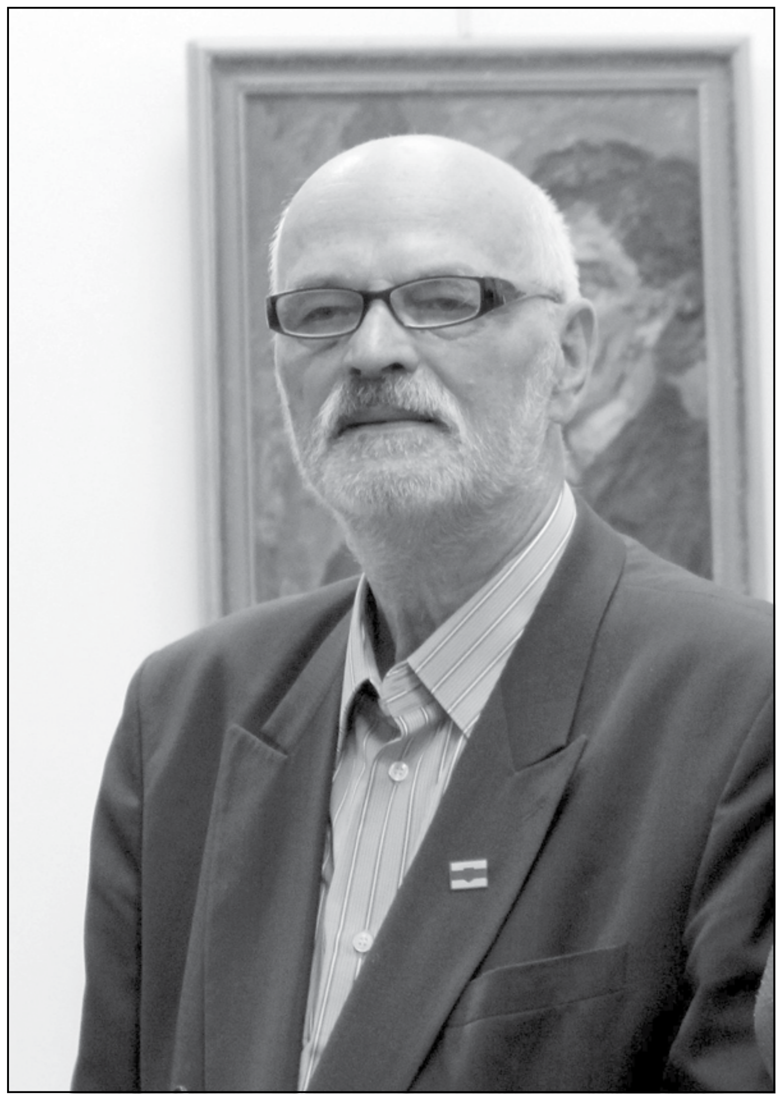
У мастацтве і літаратуры шмат артыстычных пар. Калі казаць пра беларускую традыцыю, дык Колас і Купала — наша асноўная творчая пара. Яны бацькі-заснавальнікі беларускай культуры і нацыі, нашай самастойнасці і незалежнасці. У немцаў падобная пара таксама складаецца з паэтаў: Гётэ і Шылер. Першыя рускія пары больш празаічная: Пушкін і Гогаль, пазней — Талсты і Дастаеўскі, але ў сваім срэбным стагоддзі руская культурная традыцыя зноў вярнулася да паэтычнасці і атрымала Маякоўскага з Ясеніным. Цікава тое, што Ясенін сябраваў не з Маякоўскім, а з Марыенгофам. Яны нават спалі ў адным ложку, але не сталі артыстычнай парай. Так што не ўсе тыя артысты, хто спіць у адным ложку, з'яўляюцца артыстычнай парай. Для стварэння і замацавання паэтычнай пары патрэбны непараўнальныя творцы, якія будуць нагадваць непараўнальныя рэчы: такія, як неба і зямля, як агонь і вада, як чорнае і белае, як лета і зіма... Такія рэчы не могуць існаваць адно без другога. У мастацтве падобныя пары можа і не такія значныя, як у літаратуры, але і яны не менш каштоўныя. Пара Ван Гог і Гаген, пэўна ж, самая знакамітая. А Сёра і Сіньяк сваім маціцовым пуантэлізмам больш як стагоддзе зачароўваюць аматараў жывапісу. У жывапісца Марачкіна гэтаксама ёсць парны творца — Маркавец. Яны прыйшлі ў беларускае мастацтва разам. Там, дзе быў Марачкін, там быў і Маркавец. Маладасведчаныя гледачы нават блыталі Маркаўца з Марачкіным, як малаадукаваныя людзі блытаюць Коласа і Купалу. Маркавец быў спакойны,

Марачкін чалавек добры, а таму вакол яго заўжды круцілася і круцяцца шмат людзей, большасць з іх малаталенавітыя і маласумленныя. Так заўжды бывае, калі вядомы чалавек мае яшчэ і добрае сэрца

як зямля, а Марачкін рухомы і дынамічны, як навальнічнае неба. Маркавец быў жывапісцам светлай раніцы, а Марачкін жывапісец шарай гадзіны і глыбокай ночы. Здавалася, што Віктар Маркавец будзе жыць доўга-доўга, і на шмат гадоў перажыве свайго асноўнага паплечніка. Толькі лёс быў жорсткі да Маркаўца: ён захварэў на рак і памёр, пакінуўшы Аляксея Марачкіна ў творчай адзіноце.

Хуткаплыннасць

Для мяне Марачкін належыць да тых мастакоў, на творчасці якіх я старанна вучыўся. Я не проста разглядаў на выставах яго новыя карціны, яны натхнялі на перайманне. Страшэнна хацелася напісаць палотны, падобныя да «Нацюрморта з дранікамі», да «Мары пра палёт. Партрэт сына», да «Арэляў. Успамін аб маёй вёсцы», да «Алена з Прошчыцаў», да «Касі каса, пакуль раса», да экспрэсіўнага твора «Дарога»... Нешта падобнае я і спрабаваў рабіць на апошніх курсах мастацкай вучэльні. У карцінах Марачкіна мне яшчэ падабалася іх антытэхналагічнасць. Неўзабаве яны проста мусілі змяніцца і паразвальвацца. Гэта як малюнкі на пяску, як малюнкі на снезе, як скульптуры з лёду. Яны радуюць цябе яшчэ і тым, што хутка зменяцца, знікнуць, забудуцца. Нешта падобнае я адчуваў каля палотнаў Марачкіна. Калі казаць проста, у іх была хуткаплыннасць жыцця.

Сухія кветкі

На самых першых этапах акадэмічнай адукацыі мастакі пішуць і малююць шмат нацюрмортаў. Гіпсавыя яблыкі і гіпсавыя конусы, парафінавыя грушы і чэрствыя абаранкі, пудзілы качак і выцьвілыя анучы, запыленыя маскі і пустыя бутэлькі складаюць класічны нацюрмортны фонд у мастацкіх школах. Навучэнцы спрабуюць намаляваць пудзіла пеўня так, каб ён як мага больш нагадваў жывую птушку. Парафінавая садавіна і гародніна пішацца сакавітымі фарбамі, пішацца ярка, каб яе хацелася пакаштаваць і з'есці... Усе мастакі будуць спрабаваць ажыўляць мёртвую натуру. Высвятлілася, што не ўсе. Мастак Марачкін пайшоў у адваротным накірунку. Усе кветкі на яго палотнах прывялыя і сухія. Усе пташкі на яго карцінах падобныя на пудзілы. Усе дранікі пачарнелыя. Увесь часнык паджоўк. Бульба падгарэла. Папера пакамечылася. Жалеза пакрылася іржою. Выглядала на тое, што карціны Марачкіна павінны стаць мяртвейшымі за ўсё мёртвае, а яны глядзяцца жывымі, бо ў мастака ёсць талент ажыўляць рэч.

Сыс

Марачкін добра ставіўся да паэта Сыса. Наогул, Марачкін чалавек добры, а таму вакол яго заўжды круцілася і круцяцца шмат людзей, большасць з іх малаталенавітыя і маласумленныя. Так заўжды бывае, калі вядомы чалавек мае яшчэ і добрае сэрца, дык за ім цугам ходзяць лісліўцы, папрашайкі ды эпігоны. Злы адразу скажа нядзарам, каб яны не замінаці дыхаць, жыць і працаваць. Добры будзе трываць чужую недасканаласць, нахабства і назаленне.

У апошнія гады свайго жыцця паэт Анатоль Сыс быў цяжкім чалавекам. Піў, плакаў, крычаў, сварыўся, гістэрыкі закатваў... Мала хто мог доўга вытрымліваць каля сябе такога вечна п'янога хама і генія ў адной неахайнай упакоўцы. Марачкін не толькі трываў Сыса, ён яго паважаў і дапамагаў.

Марачкін зрабіў вокладку апошняй прыжыццёвай кнігі Анатоля. На першы погляд нічога велічнага і адметнага ў той стрыманай вокладкі і няма. Два фота Анатоля ў профіль. Паэт углядаецца сам у сябе. Звычайны шрыфт. Але ж гэта апошняя прыжыццёвая кніга вялікага беларускага паэта, а таму каштоўнасць яе вокладкі неацэнная. Можа нехта яшчэ і не зразумеў значнасці гэтага твора Алеся Марачкіна, але я ўпэўнены, што ён з самага найлепшага і анталагічнага, што стварыў мастак.

Рамы

Пішаш, перапісваеш, рэдагуеш, карэктуеш, выдаеш тысячы старонак, запоўненых словамі. Што з тых тэкстаў прачытаецца? Што запомніцца? Што знікне, прападзе, забудзецца? Каб жа ведаць...

Яскрава запомнілася першае ўражанне пра постаць выбітнага мастака, які крочыць шырокай хадою праз цемнаваты калідор. Фалды незашпіленага палітона былі падобныя на вялікія крылы, якія мусяць праз імгненне разгарнуцца і выправіцца ў палёт

Ведаю, што з маіх вершаў запомнілася і падабаецца мастаку Марачкіну...

«Як цябе недзе нехта згадае,
я адразу і ўспамінаю...

У капліцы абрабаванай
Шашаль точыць парожнія рамы...

Іншага тваіго і не запомніў. Чытаў шмат, а запомнілася пра абрабаваную капліцу...» — кажа Марачкін.

Кожнага разу я яго папраўляю...

У капліцы абрабаванай
Шашаль точыць пустыя рамы.

Марачкін пагаджаецца, што варыянт з пустымі рамамі больш дасканалы, але ў наступную сустрэчу я зноў чую пра парожнія рамы.

Настрой

Вялікдзень, а святочнага настрою няма. Думаў, што ён адразу раніцай з'явіцца. Не з'явіўся ён ранкам, і ўдзень не з'явіўся. Здаецца, і сонечна было, і цёпла, і я па Мінску пахадзіў-пагуляў крыху. Думаў, што настрой знойдзецца. Вялікдзень — свята. Мяне бацькі ў праваслаўныя пахрысцілі. Самі лічылі сябе каталікамі, а мяне запісалі ў праваслаўныя. Дарэчы, на каталіцкі Вялікдзень святочны настрой у мяне быў. Таму і на праваслаўную Пасху ён мусіў з'явіцца. Я працаваў. Пісаў словы пра мастака Марачкіна. Маляваў ягоныя партрэты. Каву піў. Прыбіраўся ў майстэрні, бо ў суботу да мяне ў госці прыйшло ажно дванаццаць дзяцей. Мы малявалі. Мы коміксы гарталі. Сок пілі. Паразлівалі салодкі яблычны сок. Як інакш? Дзеці ёсць дзеці. Давялося мыць падлогу з мылам. Мыў і чакаў светлы настрой. Так без настрою і дамоў пайшоў.

Па дарозе зайшоў у кнігарню і там сустрэў мастака Марачкіна, і добры настрой з'явіўся. Мы пагаварылі, пасмяяліся. Марачкін купіў маю кнігу «Казкі сталічныя». На кнізе я напісаў удзячныя словы настаўніку ад вучня.

Калі ты чакаеш святочны настрой, ён абавязкова з'явіцца, абавязкова, хай сабе і толькі напрыканцы Вялікдня.

Урачыстыя святы

Данута БІЧЭЛЬ

Сакавік

Месячык вымасціў зранку
месячным срэбрам расстанку...
Надта стамлёнаму сэрцу
ў медытацыі перагарэцца...

А можна ў кустах схавацца,
у калючых ружах ружанца,
уцячы ад сябе праз балоты
аж да Паўночнай Дакоты...

Божанька, дапамажы мне
з вярмом натхнення на шыі,
па зорках — то цёмных, то светлых,
трымаючыся за паветра...

нібы да сябе дадому,
уцячы ад сябе ў Аклахому,
учапіўшыся ў цёплы загрывак
сытых святых кракадзілак...

Гускі вяртаюцца

У палоне традыцыі,
ігнаруючы межы-граніцы,
на адной інтуіцыі,
пад бубен грымотаў, шоргат крылцаў,
наваслеп, навобмацак, навылёт,
з поўдня лятуць на паўночны ўсход —
гускі — наватары і навігатары,
і самі сабе дыван-самалёт...

Цукаты, даты, гарматы,
гук, шум, пустка, тлум —
між Нілам і Нёманам
паветраных бураў паводка...
Прамою наводкай...
Адстрэльвае касаватая
маіх сяброў-аднагодкаў.

Вецер шалёны.
Гускі лятуць на свае палігоны
вольным клінам,
плачуць ад шчасця.
Пад нячутныя вуху глухому енкі
разбураюцца часу рэальнага сценкі.
Баляць каленкі.
Пад фальшывыя ноты,
эксперыменты дзіўноты...
Псіхалагічныя інспірацыі —
гускі вяртаюцца!

Новыя фугі, кантаты ў крылах
ствараюцца.
Музыка, нібы касцельны звон,
на натхненне варон,
на ўталенне смагі,
падмацунак птушынай адвагі.

— Гусачкі мае!
Калі на поўдні няма гравітацыі,
калі там падаюць жабоцькаў на тацы,
чаму вам трэба сюды вяртацца,
да гэтай жаласнай навігацыі?

— А як жа нам, гусачкам, не вяртацца
высокай нябеснай сцяжынкай вузкаю,
калі ў кожным гусі, у кожнай гусачцы,
як магнітам, прыцягвае нас наша музыка,
у несвядомым супольным сугуччы —
калі нам не ўзляцець, то замучымся...
Музыка гор, нябёс у нагрузку
пераносіць музыку-гуску
у вобраз, у транс,
у жыццё без абраз,
старажытны і новы блытае час...

Чыстыя гукі з-пад хмарак збіраюцца —
гускі ў гуках купаюцца,
у напластаванні паветраных хрыбтоў
і ямаў,
у чыстым гранні рытмаў, метафар
і ямбаў,
душачак з розных закуткаў неба...
Пранізлівы крык — як з-за светаў
сувязныя зямных кантынентаў,
гускі, натхненне рэк, балот і паэтаў,
сэрцаў эквівалентаў, жывых
інструментаў...

Можа не лётаць самалётаў, ракет —
гускі яднаюць невідочны і відочны сусвет.
У гусіным клінку кожная гуска
мае сваю пад крыло нагрузку.
А ці мяняюцца месцамі ў лёце,
ці не мяняюцца, —
гускі не жаляцца, не спаведаюцца...

Так, за нябеснымі перазагрузкамі
справы Боскія са справамі людскімі...
злучаюцца гускамі-андалузкамі,
эльбрускамі ды французкамі,
індускамі ды тунгузкамі,
этрускамі... беларускамі...
Гускі шэрыя, белыя, белахатыя,
вяртаюцца з выраю — на балота,
дахаты...

29. 03.2018 г.
Чысты чацвер.

***

Памяці сябровак з вёскі Біскупцы Рэні Язэпавай, Веркі Буйніцкавай

Гэткія галапагосікі —
душы сябровак голенькія ды босенькія,
з галінкамі віленскіх вербаў,
з наіўнаю ў Езуса верай,
на крылцах стракозкаў...
Узлятаюць за Гостыяй
сяброўчачкі мае з вёсачкі,
на нябёсы Богам пакліканыя
перад Вялікаднем,
так адбываюцца
справы вясковыя і справы свойскія...
Каб сустрэцца нам зноў
на градках зялёных, хмарках,
у спелых трускалках —
так не бывае...
Натхненне не забівае...
Жмені ў натхненні...
боль выходзіць праз пальцы,
спальваецца на хмарцы.
З твайго Мялёгава, Мядзведзевалогава,
на твае Павалокі, у аблокі,
душа твая лёгенькая, Рэня,
маё натхненне праз пякельны твой боль.
Мы не спаткаемся больш.
Хіба што на нашых магілках...
Святая Рэня!
Цела твае, як душа твая, лёгенькае,
як летуценне...
Чаму цябе смерць так спадабала?
Як ты ўсіх —
мужа, сына, сястру, братоў і зяцёў дваіх —
такая худзенькая, сама пахавала?!

А я ў бяссонні вяртаюся ў тое зацьменне,
калі мы сена балотнае грэблі
каля вашай грэблі,
і раптам некуды згубілася сонейка.
І мне хацелася схавацца за Толіка,
такое сэрца было трымценне.
Прывітанне любові перадавай ім, Рэня...

Вечны спакой вам у Бозе!

Да святога Блажэя

Выглядаю зусім не пачварнай —
між галінкаў спалоханай сарнай...

Зіма на святога Блажэя...
Дзве белыя свечкі не грэюць.
Снегавіцай зімовай кленчу,
запаліўшы белую свечку,
а вусны ксяндза шэпчуць,
на лаціне Блажэя клічуць...
Святы ксяндза разумее —
і горла маё дужэе...
Святы Блажэю, дапамажы мне.
Дзве белыя свечкі, скрыжуй на шыі,

І я шапчу, як хачу, —
прыйшла да цябе, бо хвараю...
А ты мае словы чуеш,
добры святы Блажэю,
усмешкаю белых свечак —
шыя мая старэчая
ад свечак святых — прыгажэе:
пералажу праз пералазкі,
не баляць гарляка майго звязкі,
не душаць нячысты дух,
калі пад горачку йду,
несучы між ямаў, платоў
каменне пражытых гадоў...
Вопыт маеш — дапамагаеш,
зведаў болю крывавы танец...
як горла сцінаў нікчэмны паганец.

Кошт жыцця вымяраецца
коштам пакуты.
Колькі ў сваёй даброці дае нам Бог,
каб смерць была, як ціхі
спеў на пабудку,
на прадзіранне ў іншы, нязмушаны час...
флейта, дудачка, кантрабас.

Урачыстае свята

Бацька ненаўмысна спаліў радзіму
разам з дзедавай хаткай,
у якой стаў попелам сам.
Попел пакінуў сынам.
Несвядома сябе за кару
Богу прынёс у ахвяру.
На попеле вырас мох
на скрыжалях старых і новых дарог
з Усходу на Захад ці наадварот.
Кроцікаў, конікаў, жабкаў
бароніць Бог...
Бусел як лётаў, так і лятае
з Масцішча ў балота
на пастаўнік, дахаты...
У бусліка тыя самыя
светлагляды і цемрагляды.
У яго не мяняюцца даты...
Урачыстыя святы.

...За секунду да абуджэння

Наймацнейшае выпрабаванне —
невядома чаго чаканне...
нібы нейкае ёсць прадчуванне...
прыйдзе раніца, нехта не ўстане.

Прадчуванне, напэўна, ёсць,
што ты ў гэтым свеце — госць.

А калі ведаеш, чаго чакаць,
то можна хоць у браню апранаць
свае пакуты-цярпенні...
Можна апоўначы плаваць па цемры,
калі людзі, снатворнае выпіўшы, спяць...
калі Бог тваіх пятак не бачыць,
і Богу не хочацца перайначваць
Божыя прадвызначэнні...

Найбольшая мука чакання,
калі мукі самой шчэ няма.
Зноў жа нейкае ёсць прадчуванне:
пражываеш жыццё задарма.

Лепш прадчуваць імгненнасці светлай,
зразумеўшы даўно, —
ты не належыш да гэтага свету,
служачы яму ўсё жыццё.

І табе ўжо нават не марыцца,
нібы нешта ў жыцці тваім здарыцца,
а табе ўжо — ані знацца...

...Як нам бераг зайздросціў —
як мы ўмелі мудра маўчаць!
І Бог у сваёй даброці
даў цярпення больш, чым жыцця.

Хадзіў Архібель

Хадзіў Архібель ад хаты да хаты,
збіраючы срэбра, дукаты.
Хадзіў па буры ад вёскі да вёскі,
нібы пасланец нейкі Боскі.
Хворы, сляпы, уся скура ў нарывах...
А быў Архібель шчаслівы,
таму што быў вольны, як шчэпка ля
плота...
Ды нейк зваліўся ў балота.
Ледзь выцягнуў з багны падбітыя пяткі.
І торбу ж знайсці неяк трэба...
І ўсклікнуў: «Хваліце Пана на небе!
Зямлю захапіла чартоўскае племя,
а ў чорта дурныя парадкі!»

Паэзія

Абавязкова...
ціша просіць, каб нехта вымавіў слова.
Думку можна злёгку піхнуць, каб упала...
А той, хто піхае, і тое, што папіхнулі,
праз мітусню...
разам ствараюць такую гульню...
называецца спрэчка, дыскусія...
Хіба нас сварыцца прымусілі?
Ціша — як бліскавіца з-пад хмаркі,
і дожджык прымчаўся шпаркі...
Калі ж ніхто не знайшоўся
праўдзівае слова мовіць —
а слова, нібы выпадкова,
знячэўку лезе, —
гэта ўжо будзе паэзія...
Глыніце са шклянкі гэтай гаданкі,
гэтай сівой галадранкі...
магчыма, у вуснах абудзіцца музыка,
магчыма, у вачах ажыве карціна...
магчыма, вас палюбіць Айчына...

Ды гэта, зноў жа, дыскусія.
І гэтую цішу слухаць не мусіце,
каб пасля без натхнення не мучыцца...

Старэчая памяць

Перад тым, як мы пойдзем,
трэба неяк запомніць,
што ў вырай лятуць на поўдзень,
а вяртаюцца з поўдня на поўнач...
Я гэта ведала добра,
калі жыла сабе дома, —
таксама ў вырай лятала,
і памяць туды вяртала,
дзе стаіць наша хата...
Тата,
чаму ты мяне адпусціў
на ўсё жыццё, як на свята?

ПАЗЛ

(Фрагменты з рамана)

Валеры ГАПЕЕЎ

З суседзямі Сёміха мірна жыла, бо разумела: лепш са сваімі пабіцца, чым з суседам пасварыцца. Бо жыццё побач з ворагам — каму такая ласка трэба? Ды ўрэшце — сталі ворагамі

Агарод для старой Сёміхі быў яе сусветам і сэнсам. Як толькі пайшла на пенсію (рабіла ў бухгалтэрыі нарыхтоўчай канторы), ад самога ранку і да таго, пакуль магла разлічаць на зямлі парасткі, корпалася ў градах. Градкі былі пад шнурочак, ні каліва якой зяліны, усе зялёначубыя цыбуліны былі падобныя адна да адной, а кусты памідораў быццам падстрыгала — гэткія былі роўныя, бухматыя, цвілі дружна. Яе сагнутая спіна прызвычаілася да такога стану, прыцерліся косткі і храсткі, падцягнуліся жылы, і для Сёміхі ўстаць прама сярод рабочага часу па нейкай патрэбе было куды больш знясільна, чым рачкаваць. Твар яе і рукі за цёплы час рабіліся шэрымі, нібы нацягвала тае шэрасці ад град. За зімовыя месяцы скура святлела, ды нейк хваравіта, і сама Сёміха пачувалася хворай і лядашчай, штотыдзень наведвалася ў паліклініку, дзе ў чэргах абавязкова з кім-небудзь лаялася. Нудзілася да першых праталін, з імі тупала па агародзе і па двары, нешта грэбла, выбірала, і ад той прагрэтай зямлі бы ўсмоктвала жыццядайную сілу — жвавей і жвавей рухалася з кожным днём, не разгінаючыся, мармычучы сабе нешта пад нос, часам старэчым вісклівым голасам крычала на варон ды гракоў, якія шукалі спажывы на агародзе.

Дачка яе, бабылка Зося, таксама пенсіянерка, мужападобная, з кароткай шыяй і дужымі рукамі, з'ўлялася ў маці зімой зрэдку, а з вясны, як выскоквала з зямлі першая гародніна, то раз на тыдзень, у сезон агуркоў-памідораў ды трускалак і часцей. Сама яна ніколі ў агарод не ішла — Сёміха не пускала, гародніну «загружала» дачцэ ў двары. Зося сама цягала торбы і мяхі да старога аўтамабіля, які прыпыняўся на вуліцы ля хаты, — вадзіцель, сужыцель Зосі, адно адчыняў багажнік. Быў ён хліпкі, бы гліст, і Сёміха яго ніколі не запрашала ў двор, тым больш — за стол у хату.

З дачкой яна амаль не размаўляла.

Муж Сёміхі, Сямён, быў старэйшы за яе на восем гадоў, прыйшоў з фронту без трох пальцаў на правай руцэ, затое ж — мужчына! Ды раненне не дало яму доўга пажыць, і ад дзесяці гадоў дачку Сёміха падымала адна. А болей дзяцей не нарадзіла — адзін за другім тры выкідышы здарыліся, апошні раз ледзь не памерла, нешта там нарабілася, то дактары ўсё жаноцкае знутры выкінулі.

Сёміха трымала Зосю змалку ў строгасці, тая расла ціхай і паслухмянай. Не надта разумніцай. Са школай ёй дапамагаў сын суседзяў, Карпекаў. Іванка быў, як і ўсе хлапчукі, шкадлівы, але ж Сёміху пабойваўся, хоць і быў плот між іх агародамі нізенькі, а па трускалкі лазіць не лазіў. З суседзямі Сёміха мірна жыла, бо разумела: лепш са сваімі пабіцца, чым з суседам пасварыцца. Бо жыццё побач з ворагам — каму такая ласка трэба?

Ды ўрэшце — сталі ворагамі.

Іванка з Зосяй да юнацтва жылі бы сястра з братам, не біліся ніколі, хлопец, як падрос ды выцягнуўся, бараніў суседку паўсюль, бо надта ж ціхая, зацюканая расла дзеўчына. І разам яны, і разам. І ў лес па грыбы, і на рэчку — ды ўсё ад іншых людзей падалей. Упэўненая была Сёміха, што і ў «татку з мамкай» у якім зацішным месцы гулялі, дзе тут угледзіш? Адно Зосю прыстрашыла. Як былі дзеці цэлы дзень на рэчцы адны, то назаўтра, полючы грады, натрапіла Сёміха на жабку, згрэбла яе рукой, гукнула дачку і папярэдзіла: як задзярэ перад кім падол сукенкі ці хто рукой у трусіках яе палапае, то наступіць яна на адну нагу Зосі, хопіць другую і раздзярэ, як жабу. І тую жабу паказала, а пасля і папраўдзе ірванула яе за заднія лапы ды кінула знявечаную пад ногі дачцэ. Зося закалацілася ад страху і жудасці, клялася-прасілася: «Не-не, мамачка, не-не!»

Калі ў дачкі цыцачкі як след акругліліся і настаў канец школьнаму навучанню, прыкмеціла Сёміха: глядзіць яе Зося на Іванку зусім не як на брата, саромецца хлопца пачала, чырванець без прычыны. Ужо на яблыню ў сукенцы не лезе, як Іванка знізу стаіць. Ды і Іванка, было відаць, канфузіўся раптам на пустым месцы, лапатаў абы што, як пра яго ды дачку спытаешся. Прыглядзелася Сёміха і вырашыла: а лепшага мужа дачцэ і не знайсці. І Карпекі — людзі не злыя, дом у парадку, не багатыя, з мазаля жывуць, капейку маюць ды берагуць, на абы якое не марнуюць.

Даведалася пра планы хлопцавы: год трактарыстам у ПМК папрацуе, пойдзе служыць, а затым паступіць на тэхніка. Возьмуць пасля арміі!

Зося праводзіла свайго суседа Іванку ў салдаты нявестай нарачонай. Карпекі Сёміху ў чырвоны кут пасадзілі, бы сваячку. І два гады чакання прайшлі хутка. Зося ў вучылішча раней падалася, адвучылася, тынкоўшчыцай пачала працаваць. Усе два гады Сёміха пільнавала дзеўку, ні хвілінкі не пакідала без нагляду. Ні на якія танцулькі, крый Божа! Праўда, Зося і сама нікуды не ірвалася. Маўклівая, сцішаная пакорліва выслухоўвала навучанні маці, гледзячы долу… Лісты, якія слаў з войска Іванка, Сёміха чытала ўсе — прымушала іх паказваць.

Калі да вяртання свайго будучага зяця заставалася з месяц, яна аднойчы пасадзіла дачку насупраць сябе на зэдлік, сама села на ложак і прынялася распытваць пра самыя дробныя дробязі ў яе з Іванкам адносінах. Вядома, у першую чаргу, інтымныя: куды руку клаў, дзе мацаў. Зося счырванелася так, што кроў гатовая была пырскаць з вушэй і шчок, але чуючы жорсткі і патрабавальны тон, расказвала дрыготкім голасам. З яе слоў Сёміха зрабіла суцяшальную выснову: абое заставаліся цнатлівымі.

І ўпэўнена загадвала дачцэ: па вячэры-сустрэчы весці Іванку ў свой дом, дзверы зашчапіць ды не марудзіць, а распранацца да голага і ў ложак адразу класціся. Іванка галодны ж на дзявочую ласку, палезе следам, як міленькі.

— З якой крыніцы сасмяглы нап'ецца, з той яму вада найлепшая на ўсё жыццё! — навучала. — Як салодка дасі, то тры разы на дзень папросіць і ні на якую потым не зірне! А прамарудзіш, дык не зловіш, на такога жаніха кінуцца сучкі розныя.

Зосіны счырванелыя, поўныя слёз сораму вочы кругліліся ад будучага жаху, ды слова супраць маці вымавіць не змагла. А Сёміха вучыла дачку ў самых падрабязнасцях, не зважаючы на яе апушчаную ад пякучага сораму галаву.

Так і пакацілася. Нямеючы ад страху перад будучай ноччу, Зося прасядзела побач з Іванкам на вячэры, не кранаючыся ні ежы, ні пітва. А ён еў многа і піў добра. І быў зусім не тым суседскім хлопцам, якога ведала раней: жартачкі пахабныя казаў, мацюкаўся смела (адслужыў жа!), лапаў яе пад сталом за калені і вышэй, сціскаў да болю нагу. Зося мярцвела, маўкліва зносіла агідныя ёй цяпер дакрананні. Выйшлі першы раз з-за стала на двор, дзе сябры настройвалі прайгравальнік, Іванка пацягнуў уладна Зосю ў сад, за кусты парэчак. Там палез цалавацца, хапаючыся за грудзі, жывот, мацаючы ніжэй. Не адбівалася, толькі прасілася, амаль губляючы прытомнасць ад сораму (могуць жа пабачыць!) і страху: «Іваначка, пазней, пазней… у хату да мяне пойдзем…»

Распранутая, калацілася ў ложку, як у ліхаманцы, моцна-моцна заплюшчыўшы вочы, абы не бачыць, як скідае сваю армейскую форму Іванка. Затым ён наваліўся зверху, дыхаючы горача тытунёвым і самагонным смуродам у твар, ціснуў да болю грудзі. Яна задрыжала яшчэ больш — цяпер ад знянацкага дакранання чужога голага цела да свайго аголенага, здалося, і ўспыхнула ў ёй шчымлівае і салодка-забароненае, змагла шырока раскінуць ногі, падняўшы калені, але адначасова ўнутры яе, унізе, сціснулася ўсё ад прадчування непазбежнага болю супраць яе волі так моцна (маці ж казала — будзе балець і кроў будзе!), што нічога не атрымалася ў Іванкі, і праз хвіліну Зося адчула, як гарачае і ліпкае густа пырснула на яе лона.

Хлопец знясілена ўпаў тварам на падушку побач, а яна невядомым веданнем зразумела: нічога не атрымалася, ён не змог, і яго пячэ сорам за сваё няўменне. Яе па-ранейшаму калаціла саму, але страх мінуў, прыйшло пачуццё вінаватасці — не выканала казанага маці: не абдымала і не прыціскала да сябе, не цалавала, не галубіла… Слёзы пакаціліся з яе вачэй, павярнулася асцярожна з думкай-жаданнем абняць хлопца, папрасіцца, а той ужо спаў.

Доўга ляжала, слухаючы, як роўна дыхае хлопец. Зніякавела ад няведання — маці ж не сказала: ці то ісці на канапу, ці то ляжаць голай з Іванкам да раніцы. Было цеснавата, легла бокам, прыціснулася да хлопца. Засынала з думкай: як прачнецца Іванка, будзе прасіць-вымольваць даравання — бо то ж яна вінаватая, яна ад страху такая каменная і няўклюдная.

Развіднела, Іванка прачнуўся і падхапіўся, стаў мітуслівa апранацца, не азіраючыся на ложак. І ў яе не хапіла смеласці хоць голас падаць. Ён пайшоў з хаты моўчкі, спехам, як злодзей.

Зося не паспела ўстаць, як пачула стук дзвярэй, нацягнула на твар коўдру са страхам. Зазірнула маці.

— Ну, было?

Тая моўчкі ледзь кіўнула падбародзем.

— Крывёй прасціны не вымазала?

Зося праглынула даўкі камяк у горле, згадваючы пра мацярынскую навуку: падаслаць пад сябе чыстую дзяружку — тая засталася нявыцягнутай пад падушкай, куды яе паклала з вечара маці.

— Не было крыві, — здушана адказала і адвярнулася.

— Ну… паспі, — здобрылася Сёміха і прычыніла дзверы.

Зося заплакала.

Мажліва, усё б наладзілася яшчэ да вечара — дзяўчына вырашыла ўлучыць за дзень хвілінку і сам-насам павініцца перад Іванкам за сваю боязь ды сказаць, што хоць куды з ім пойдзе на ўсю ноч і ўсё-ўсё зробіць, як трэба, абы толькі ў іх усё атрымалася і ён не перажываў за сваю няўдачу. Але тут Сёміха вырашыла ўзяць справу ў свае рукі і ледзь пабачыла, як суседзі паснедалі, заспяшалася да Карпекаў. З парога завуркатала лагодна ды мякка: як ужо ў іх сына з яе дачкой выйшла так, варта пра вяселле думаць, хоць яна з дачкой адна, ды такі-сякі пасаг сабрала, не нішчымніцай дачку аддасць. Карпекі выпуліліся: Іванка вучыцца збіраецца, далей папрацаваць, за гэты час грошай збярэцца, каб на кватэру ставала, на першы ўзнос. А і было, дык дзела маладое, пачакаць жа можна… Сёміха прыйшла ў шаленства: уся вуліца бачыла, як ранкам іх Іванка ад яе дачкі выходзіў… Хто на яе цяпер паглядзіць? З'едзе Іванка, гарадская ў яго ўчэпіцца — і кукіш тады яе Зосьцы?

Карпечыха была не з тых, каму можна было пальцы ў рот класці. Як то дачка пад хлопца легла, калі маці ў хаце? Мо й без ніякага галубіліся дзеці, ці ты са свечкай стаяла? Тут у Сёміхі і вырвалася: у суседкі начавала, а як прыйшла — пасцель разабраная, дачка голая і (тут прыбрахала для пэўнасці) прасціна ў крыві, не адмыеш. Карпечыха ўмомант да ўсяго дапетрыла: ты сама дачку навучыла і з хаты сыйшла!

Хвіліну б, і ўчапіліся адна адной у валасы, ды гаспадар, Карпека, умяшаўся: без вас дзеці разбяруцца, хай пагуляюць. Сёміха выскачыла з хаты з галашэннем: во, сцэравалі яе дачушку, зняславілі матку, як жыць?

У той жа дзень яшчэ да абеду Іванка паехаў у госці да свайго дзядзькі — там быў тэхнікум, куды ён збіраўся паступаць. То і не змагла Зося з ім пабачыцца. І з таго дня вярталася з работы — і дома сядзела, не выходзіла з двара. Маўчала. А Сёміха цікавала за дачкой, бессаромна пыталася штодня: ці ёсць надзея? Магчыма, ад перажытага стрэсу ды нерваванняў нешта збілася ў дзявочым арганізме, і месячныя ніяк не прыходзілі. Тут Сёміха ўзняла хай на ўсю вуліцу, каго ні сустракала, усім жалілася. А сама раўніва паглядвала на суседзяў: ведала, як бы тое ні было, а людзі яны з сумленнем, дый сам Іванка не ветрагон, куды дзенуцца, возьмуць дачку за нявестку.

Праз месяц палолі ўдвух грады, Сёміха агучыла ўголас свае планы: ісці заўтра ў бальніцу ды правярацца, паперку на рукі атрымаць.

І, уражаная, застыла, як Зося выпрасталася і зірнула ў твар маці — халодна, рашуча:

— Нікуды я не пайду!

— Ах жа сцерва! — як не падскочыла Сёміха, перахапіла капаніцу і выцяла яе гладзенькай ручкай дачку па плячы. Размахнулася другі раз, але неспадзеўкі Зося схапіла капаніцу, утрымала і шмаргнула на сябе. Тады Сёміха адчула, якая моц была ў даччыных руках. Яна ваўчыхай зіркнула на маці з-пад ілба і ціха прамовіла:

— Ты мяне больш не чапай. Я пазаўтра паеду адсюль. Вучыцца буду. А ты мяне не чапай.

Сёміха знямела — спужалася нянавісці ў вачах дачкі. Першы раз дачка супроць.

— Дык а ж…— толькі і ўдалося ёй выціснуць з сябе.

— Не было ў нас нічога, — абыякава адказала дачка і пайшла з агарода.

Так Карпекі сталі заклятымі ворагамі Сёміхі. Яна засталася раптоўна адна: Зося насамрэч з'ехала ў суседні горад, працавала і вучылася на завочным. Іванка ажаніўся праз два гады, працаваў у мясцовым ПМК, пабудавалі маладым бацькі кватэру. Хутка памёр стары Карпека — сэрца было слабое. На хаўтуры Сёміха і не збіралася, і труну з нябожчыкам нават позіркам праз акно не праводзіла. Карпечыха дачакалася ўнукаў: Іванка займеў дачку і сына. Дзеці леталі ў бабулі,

была магчымасць ды нагода — Сёміха праклінала іх у вочы і за вочы. Ды бач, выраслі. Сама Сёміха ні цешчай, ні бабуляй не стала. Дачка замуж не ішла, самасейкаў нараджаць не схацела. «Не лезь у маё жыццё, ты адзін раз улезла, хопіць мне з лішкам!» — загадала маці, калі тая аднойчы нясмела пачала ёй называць як быццам годных знаёмых адзінокіх мужыкоў. Да пенсіі Зося жыла адна, а затым во знайшла нейкага гліста, прытуліла.

Карпечыха яшчэ і на вяселлі ўнучкі і ўнука пагуляла, а потым у галалёд зламала нагу ды і памерла той жа зімой, не ўстаючы з ложка. Іванка мала пажыў — казалі, у траншэі, як трубы клалі, заліло іх граззю, пакуль адкапалі, дык моцна прастыў, доўга хварэў і нядаўна памёр.

Цяпер у старым доме Карпекаў жыве сын Іванкі Зміцер са сваёй жонкай Галінай і малым дзіцём. І як некалі кляла Сёміха дзяцей Іванкі, так пры выпадку, як пабачыць, без асаблівай злосці, па звычцы, кляне ягонага ўнука. Дастаецца, ужо асэнсавана, з настроем ды пачуццём, Галіне, жонцы Змітра. Яна не некалішняя яе Зоська — даўгалыгая, ходзіць у кароткіх шортах, курыць, а акуркі часам шпурляе ў яе, Сёміхіны, трускалкі. Той акурак як знойдзе Сёміха — бы самародак залаты: тады шкандыбае да плота, абапіраецца і гукае:

— Галька! Сучка, каб табе вушы заклала, хадзі но сюды! Каб табе цыгарэціна за хлеб была і за мяса, каб табе той дым калом усярэдзіне стаў, каб ты вантробамі кашляла і ляцелі яны кавалкамі, як ты бычкі ў мае клубніцы кідаеш! Гэ, сучка, я табе не дарую! Некалі дап'ешся ты маёй крыві, каб цябе на тым свеце чэрці смалой паілі! Я ў міліцыю пайду!

Галіне, якой усяго дваццаць пяць, пасля вялікай кватэры бацькоўжыць у старэнькім доме з прагнілай у кутах падлогай на кухні было пакутліва і брыдка. Ды яшчэ гадаваць сына, якому на гэтае лета споўнілася паўтара гады. Не любіла гаспадарыць — ні на кухні, ні ў доме, ні тым больш у двары. Гідзілася агарода, прычым яе гідлівасць была настолькі моцнай, што корпанне ў зямлі адгукалася сапраўднай алергіяй: чырванеў плямамі твар, часалася цела, цякло з носа. То грады за домам Зміцер перарабіў з мінулага года ў зону адпачынку: пасеяў траву, паставіў альтанку, змайстраваў арэлі, мангал зладзіў. Цяпер з наступленнем лета Галіна пачувалася больш-менш здавальняюча: Зміцер часта быў у камандзіроўках, да яе наведваліся сяброўкі, з якімі бавіць час у альтанцы было хоць нейкай цікавай справай. Зміцер не злаваў, ён адчуваў віну перад жонкай: у кватэры бацькоў жыла сям'я сястры з хворай маці, а яму вось дасталася дзедава спадчына. Праўда, у яго была мара — пачаць тут будаваць новы дом, але ж жонка ўперлася не на жарт: толькі кватэра, ніякай зямлі! То і ашчаджаліся, разлічваючы пры гэтым добра прадаць дамок з участкам — месца было выгаднае.

Галіна з сяброўкамі заседжвалася ў альтанцы, гулялі заўсёды шумна, пілі віно, рагаталі, гучала музыка. Сын бавіў час ці то ў зробленай пясочніцы, ці сноўдаўся па двары. Іншым разам Галіна назло суседцы шпурляла недакуркі ў яе агарод, часам кідалі туды курыныя косткі. Назаўтра раніцай Сёміха пачынала захліпацца ад сваіх праклёнаў, тады Галіна, як быў настрой і не балела галава ад выпітага ўчора, выходзіла на двор, набліжалася да плота, да старой, паварочвалася, згіналася і ляпала сябе па сапраўды амаль голых ягадзіцах. Ёй было за радасць пазлаваць старую.

Пасля адной чарговай начной гулянкі з музыкай Сёміха зранку абышла свае грады і не стала збіраць убачаныя недакуркі — паперлася ў міліцыю. Участковы прыехаў пад вечар, паразмаўляў з Галінай, і тая папраўдзе трохі напужалася. Болей недакуркаў у трускалкі і памідоры суседкі не закідвала. Старая як перастала для яе існаваць — заходзіла ў сваю альтанку і там распраналася да трусоў-стрынгаў (з вуліцы тут усё было закрыта) і слухала, бы музыку, крыклівае абурэнне Сёміхі. Калі старая корпалася блізка ад плота, Галіна магла прысесці са свайго боку плота па малой патрэбе альбо пасадзіць на гаршок сына Уладзіка акурат пад нос бабулі.

Старая шыпела, хоць ніколі ні зямлёй не шпурнула, ні замахнулася. Адно кляла, кляла і кляла. У яе выспела свая задумка, балазе, у тэлевізары пра ўсё сёння раскажуць.

Цікавала, як прыязджалі да Галіны сяброўкі, даставала старыя вучнёўскі сшытак, скручанымі, звычнымі да тронка рыдлёўкі ды капаніцы пальцамі, нязграбна трымаючы аловак, запісвала: у які час прыйшлі, што пілі, дзе было дзіця тады. У адзін з дзён выправілася ў райвыканкам — запісалася на прыём, якраз прыязджаў нейкі вялікі абласны начальнік. І засталася задаволенай: яе аповед пра тое, што дзіця жыве з маткай бы беспрытульнае на вуліцы, есць хлеб з зямлі і падбірае ўпалае са стала ў час балявання бессаромных дзяўчат, выклікаў вялікі эфект: у прысутнасці Сёмухі раённаму начальніку загадалі тэрмінова разабрацца.

— То ж дзіцятка галоднае, босенькае бегае дзень па двары, ровам раве, — з жалем у голасе расказвала яна, зазіраючы ў твары кожнаму з прысутных. — Падыдзе да плоту, глядзіць на мяне, а папрасіць ня ўмее, адно ручку цягне ды мычыць. Я жменьку клубніц памытых дам, растуць жа ў мяне, блінцом пачастую, цукеркай... А тая выпаўзе пад абед, сраку выставіць сонцу, вочы фарбуе. Як вечар — сунуцца такія ж бессаромніцы, п'юць-гуляюць да трэціх пеўняў. Што тое дзіця есць? А бацькі днямі не відаць, як на выхадныя — дык зноў п'янка: шашлыкі смажаць, збіраецца хеўра. Я тамака ўсё запісала, усе дзянёчкі іхнія... Мне, старой, спакою ад іх няма, тае бяды, а вось дзіцятка чаго мучыцца?

Сакратарка зазірнула ў кабінет, Рагоза запытальна падняў на яе вочы.

— Шэф выклікае, — даклала жанчына. — Мабыць, па ўчарашнім прыёме, адной карткі мне не перадалі.

Яна не памылілася: старшыня райвыканкама стаяў ля свайго стала, паляпваючы пальцамі па худзенькім стосіку папер. Ён працягнуў правую руку Рагозу, пачакаў, пакуль той падыдзе і пацісне яе.

— Адамавіч, гэты барзапісец, які нас «праслаўляе» на ўсю краіну, — Зміцер Карпека? Ён жа наш, мясцовы?

— Так, наш, — напружыўся Рагоза, — з гэтым незалежным журналістам адны непрыемнасці.

— Ты думаў, як яго прыструніць? Колькі ён яшчэ гадзіць нам будзе?

— Ды ёсць некаторыя думкі, — няпэўна прагаварыў Рагоза.

— Вось табе матэрыял, дзейнічай! — старшыня пасунуў той самы стосік па стале. — Самі не паруплілся праверыць, людзі падказваюць, — упікнуў нязлосна, але з націскам. — Вывучай справу, збірай камісію, хай праверыць умовы жыцця дзіцяці. Не мне вас вучыць. Каб у справаздачы пра колькасць круп было і наяўнасць памперсаў. Трэба — бярыце дзіця на праверку медыкам, як яно там развіваецца. Дзейнічай!

У сваім кабінеце Рагоза чытаў аркушы са школьнага сшытка, з цяжкасцю разбіраючы тэкст, напісаны старэчай рукой. Тое, што ў гэтых набрыняклых нянавісцю радках была часцінка праўды, сумненняў не ўзнікла. Так, Рагоза ведаў, дзе жыве Зміцер Карпека, не такі ўжо вялікі іхні райцэнтр, ды і ведаць жа павінен. Старая дзедава хата ў прыватным сектары, які зялёным астраўком заставаўся сярод шматпавярховікаў. Месца зацішнае, выгоднае з усіх бакоў. Замест старых хат многія ўжо ўзвялі катэджы ў два паверхі, там усе камунікацыі побач, затраты невялікія.

Пазваніў рэдактару райгазеты, загадаў, каб адшукалі нумар тэлефона Карпекі. Хай гэты Зміцер — з варожага, так мовіць, стану, але ж кантакты ў яго з будучь хоць з адным журналістам раёнкі. Прафесійнае сяброўства, дый, чаго хаваць, сярод раённых газетчыкаў ідэйна аддадзеных — рэдактар ды яшчэ дзве жанчыны перадпенсійнага веку. Яны, журналісты, якраз і больш бачаць за іншых людзей. То і працуе нехта, цалкам верагодна, адно за грошы, таму ж Карпеку і інфармацыю патрэбную скідвае. Сёння ў сацсетках вартаўніка за кожным не прыставіш.

Тэлефон яму прадыктавалі праз чвэрць гадзіны. Рагоза набраў нумар.

— Гэта Зміцер Карпека?

— Так, — з лёгкім недаверам адказаў журналіст.

— Віталь Рагоза, намеснік старшыні райвыканкама турбуе, ведаеш такога? — адразу перайшоў на «ты» Рагоза.

— Ды як не ведаць, — больш упэўнена загаварыў Зміцер. — Слухаю.

— Справа ёсць. І справа неадкладная, — цвёрда казаў Рагоза. — Ты зараз у нашым горадзе ці на выездзе?

— Пакуль тут, збіраюся ў суседні раён, — прызнаўся Зміцер. — А што здарылася?

— Дык і здарылася, і не здарылася, — яшчэ больш заінтрыгаваў субяседніка Рагоза. — Але размова вельмі тэрміновая, у тваіх жа інтарэсах. То чакаю... ну, праз хвілін дваццаць. У кабінет заходзь. Я папярэджу міліцыянера на ўваходзе, скажаш, да мяне.

— А не заарыштуюць? — пажартаваў Зміцер.

— Ну, ты ж вокны біць не будзеш у маім кабінеце, — аджартаваўся і Рагоза. — Усё, я чакаю...

Рагоза сустрэў Карпеку, седзячы за сталом. Не ўставаў, ветліва паказаў на стул насупраць.

— Праходзь, сядай!

— Дзякуй... — Зміцер прысеў на край крэсла, зірнуў на спакойны твар намесніка старшыні. — Якія ж справы ў вас да мяне могуць быць?..

— Слухай, а табе не надакучыла? Гайсаць бясконца па раёнах, шукаць нешта гнілое, брыдкае, потым цягнуць тое на старонкі, маляваць: вось вы якія!

— А як гэтым не займацца, што будзе? — не разгубіўся Зміцер, бо размовы кшталту гэтай з ім спрабавалі заводзіць і раней розныя начальнікі.

— Ды нармальна будзе, — уздыхнуў Рагоза. — Як можна жыць, збіраючы ў быццi выключна негатыў? Ты б хоць пра светлае разочак напісаў, хіба ж можна, як, прабач, жуку ў дзярме корпацца, з дзярма жыць? Самому не агідна?

— Няпраўда, было і пра добрае ў мяне, — запярэчыў Зміцер, адчуўшы прыкрасць — горкая праўда ў словах чыноўніка была. — Пісаў я пра майстра-каваля...

— Чытаў, анягож. Толькі ты ў канцы лыжку дзёгцю дадаў, хіба не так? Ат, не будзем спрачацца, не дзеля таго цябе паклікаў. Я думаю, ты зарабляеш няблага. Але ж і ў нашай раёнцы, мне прыносілі нядаўна дакументы, заробкі вельмі неблагія. А калектыў там, лічы, скрозь жаночы. Адзін мужчына-журналіст. Ну, пагойсаеш ты яшчэ гадоў пяць, а далей? Якая ў цябе перспектыва? А тут бы рос паціху, дый спакайнейшая праца. Што скажаш?

Зміцер агаломшана маўчаў. Гэтага ён ніяк не чакаў. Але ж — нічога дзіўнага. Безумоўна, ім пад бокам цярпець журналіста незалежнай прэсы вельмі нязручна. А як прымусіць замаўчаць?

— Не змагу я хваліць існуючы лад, самі ведаеце... — нарэшце адшукаў патрэбныя словы ў адказ.

— А хто цябе прымушае пісаць ухвальныя артыкулы? — шчыра, як падалося, здзівіўся Рагоза. — Ты пішы тое ж, што і цяпер — але ж можна без вось гэтых абагульненняў аб вінаватасці ва ўсім дзяржаўнай сістэмы. Сам жа кажаш — людзі памыляюцца. Дык якая сістэма стане працаваць надзейна, калі з ненадзейных дэталей складаецца? Унікні ў любое пытанне: чалавечы фактар на дзевяноста працэнтаў. Карацей, каб цябе не затрымліваць: ты падумай. Судзіць ды караць цябе за твае погляды ніхто не збіраецца. Але падумай як след. Скажам, тры дні, напрыканцы тыдня патэлефануй, якое рашэнне прымеш...

...Было недзе гадзіны дзве пасля полудня, сонца пякло неміласэрна. Толькі заглушыў рухавік ля свайго дома, паставіўшы машыну ў цень старога ясеня, як да варот падкаціў аўтамабіль, спыніўся мусова на санцапёку, выйшлі пяцёра: міліцыянт, пажарнік, тры жанчыны, апранутыя па-дзелавому строга, няйнакш, чыноўніцы. Ёкнула ў сярэдзіне.

Адна з жанчын рушыла да яго, запыталася:

— Зміцер Карпека? Гэта ваш дом?

— Мой. Я. Нешта здарылася? — усхваляваўся Зміцер.

— Нічога пакуль не здарылася, — не супакоіла, а больш напружыла жанчына. — Гэта комплексная праверка камісіі райвыканкама ўмоў выхавання вашага сына, Карпекі Уладзіслава.

— Права не маеце! — закрычаў Зміцер, скочыў да веснічак. — Што за ...тваю маць! Тут мая прыватная тэрыторыя, ніхто сюды не зойдзе!

Размова з намеснікам старшыні райвыканкама раптоўна выбухнула ў галаве, іскрынкамі ўспыхвалі ў памяці прачытаныя артыкулы аб падобных камісіях у дамах апазіцыянераў, іх наступствы...

— Грамадзянін Карпека, афіцыйна вас папярэджваю: вы на вуліцы, значыць, у грамадскім месцы, лаяліся матам! — не строга, а ўшчувальна, больш за тое, бы з радасцю ўмяшаўся міліцыянт. — Згодна з законам аб ахове дзяцінства камісія мае поўнае права праверыць умовы жыцця дзіцяці. Зараз вы чыніце перашкоды для выканання службовымі асобамі іх абавязкаў. Такім чынам вы ўжо зарабілі два пратаколы. Для адміністрацыйнай справы. Не працягвайце, вам жа будзе лепш.

У гэты час пачуліся дробныя крокі і плаксіва-радаснае: «Та-та-та-та!» — то бег да Зміцера маленькі Уладзік. Мурзаты, у адных трусіках, таксама завэдзганых. Крык Зміцера пачула і жонка — яна выйшла з-за дома ў сваіх заўсёдных кароткіх шортах і станіку ад купальніка, старога і цеснага для яе цяперашніх, распаўнелых пасля родаў і кармлення сына грудзей.

Зміцер падхапіў сына на рукі, ступіў крок у двор, вызваляючы праход. Няхай. Пабачым...

Раман чытайце ў бліжэйшых нумарах часопіса «Дзеяслоў»

Старыя фотаздымкі

Мікола ГІЛЬ

***

Гусі ўратавалі Рым, —
Так легенда кажа нам:
Яны гаганнем сваім
Разбудзілі рымлянаў.

Ну, а хто разбудзіць нас,
Цёмных і глуханямых?
І сам Бог не дасць адказ,
Калі вораг ў нас саміх!

***

Дзед мой сеяў жыта
Ўсю жытку, да смерці,
Каб зрэбную світку
Меў і сам, і дзеці.

Бацька ж — толькі мальцам
Браў сявеньку ў рукі.
«Сенам на асфальце»
Выраслі унукі….

***

Добрае слова кажыце
Родным, блізкім, суседзям.
Ўсім — пры стрэчы, ў бяседзе —
Добрае слова кажыце.
Сёння, тут, а не недзе,
Юным, старым і дзецям
Добрае слова кажыце, —
Нават благім суседзям.

***

Расцвіла у мяне ў садзе ружа —
Боскай дасканаласці краса.
Чыстая, як летняя раса,
Расцвіла у мяне ў садзе ружа.
Не чапай: уджаліць, бы аса, —
Колкія шыпы — яе акружжа.
Расцвіла у мяне ў садзе ружа —
Непарушная сама краса!

***

Ужо нікуды не паеду,
Ужо нікуды не пайду
Ні да і ні пасля абеду, —
Хіба адно зраблю: сыйду…

Ах, мой браток! І як не ўспомніць
Тваю тугу, тваю нуду,
І радасць, калі хтось пазвоніць
І вымавіць; «Дык я зайду»…

***

Гляджу старыя фотаздымкі —
Тужліва-светла на душы.
У вечаровае цішы
Гляджу старыя фотаздымкі.

Боль смутку ціха прыглушыў:
Не ажывіць былой карцінкі…
Гляджу старыя фотаздымкі
Са светлай скрухай у душы.

***

Б'ецца ў шыбіну матылёк,
Абяссілены да знямогі,
Ды не знаць яму перамогі, --
Б'ецца ў шыбіну матылёк.
Мо і ў нас матыльковы клёк,
Што не вырвемся ўсё з аблогі?
Б'ецца ў шыбіну матылёк,
Абяссілены да знямогі.

***

Высокі хам гадуе хамаў
І з падначаленых сваіх.
Глядзь, па краіне плоймы іх, —
Вышэйшых і ніжэйшых хамаў.
Народ ёсць быдла — мерка ўсіх
Начальнікаў і іхніх намаў.
Высокі хам гадуе хамаў
І з падначаленых сваіх.

***

Было майстэрствам —
скласці стог,
Дый завяршыць яго прыгожа, —
Не кожны ў вёсцы гэта мог,
Тут адзін спрыт не дапаможа.

Няма майстроў, няма стагоў,
Асеннія лугі — пустыня,
І восеньскі адлёт буслоў
З лугоў тых — сумная карціна…

***

Не ўмеем мы цаніць дабро
І яго творца — чалавека.
Куды даўжэй мы помнім зло —
Яно бы стрэмка пад павека.

Спахопімся, каб пазваніць,
Бо стала штось трывожна
неяк, —
Ад весткі сэрца забаліць:
Няма… Няма ўжо чалавека!..

***

Жахаюся: які быў жорсткі час!
А, тым не меней, настальгую.
Кіно пабачу, песеньку пачую —
І ўжо ўсумнюся: няўжо быў жор-
сткі час?
Ён так нам прышчапіў любоў
сляпую,
Што і цяпер не адпускае нас.
Жахаюся: які быў жорсткі час!
А, тым не меней,
настальгую…

***

У дзень народзінаў дзед
вызначыў мой лёс:
«Быць яму пісарам, не меней!»
Я і пражыў жыццё з пяром
у жмені, —
У дзень народзінаў дзед
вызначыў мой лёс.
Успомню дзеда — і прыгну калені,
Удзячны і расчулены да слёз,
Што ён вось гэтак
вызначыў мой лёс:
«Быць яму пісарам, не меней!»

***

Ці шчасны той, хто аніколі
Не памыляўся ані ў чым?
Не бацька лёсу ён — айчым,
Не памыляўся хто ніколі.

А шчасце вымераеш чым,
Не зведаўшы памылак болю?
Ці ж шчасны той, хто аніколі
Не памыляўся ані ў чым?

***

Родны кут — свячоная радзіма,
Грэх яго радзімай зваць малой.
Матчынна-бацькоўскі,
помны, свой
Родны кут — свячоная радзіма!
Ён не нейчы і не ўсіхны — твой,
У цалюткім свеце ён — адзіны,
Родны кут — свячоная радзіма,
Грэх яго радзімай зваць малой!

***

Каго ні ўспомню, каго ні згадаю,
Няма ні першага, ні другога
З часу шчаслівага, маладога, —
Каго ні ўспомню, каго ні згадаю.
Вось боль і горыч жыцця старога:
Вакол — пустэча, без меж,
без краю, —
Каго ні ўспомню, каго ні згадаю —
Няма ні першага, ні другога.

***

Знайсці сябе — пражыць жыццё
Уласнае і не пустое;
А не знайсці — пражыць чужое, —
Знайсці сябе — пражыць жыццё!
Куды цяжэй пражыць сваё,
Выбоістае і крутое,
І грэшнае, але й святое, —
Знайсці сябе — здабыць жыццё!

***

Жыву я, бы ў чужой краіне:
Свайго — ні гуку, ніадкуль.
Адсюль чужое і адтуль —
Жыву я, бы ў чужой краіне.
Нянаскае гучыць паўсюль, —
І хоць бы знак, што з часам
знікне,
І ўжо душа ў адчаі нікне, —
Свайго — ні гуку, ніадкуль…

***

Цьмы цьмушчыя канулі ў лету,
Ды нямногіх зберагла памяць
Праз нялічаных гадаў замяць, —
Цьмы цьмушчыя канулі ў лету.
Горка мне і вусцішна цяміць,
Што не будзе і па мне следу…
Цьмы цьмушчыя канулі ў лету,
Ды нямногіх зберагла памяць.

***

Вясне усё жывое рада.
Усё ірвецца да жыцця
Са сну паўстаўшы, з небыцця, —
Вясне усё жывое рада!
Прыроды й чалавек дзіця,
І ўдзельнік весняга параду, —
Вясне усё жывое рада,
Усё ірвецца да жыцця!

Ада пісала вершы...

Падзея адбылася некалькі дзён таму, напачатку траўня. З нейкай патрэбы стаў разглядаць адну з кніжных паліц і звярнуў увагу на вялікі, у цёмна-зялёным пераплёце блакнот. Зняў, разгарнуў, стаў лістаць. Запісы ад рукі. Знаёмы да болю, акуратны, прыгожы почырк — почырк выкладчыцы літаратуры Ады Сямёнаўны Вярцінскай. Яна, аказваецца, вяла ў свой час адмысловы паэтычны блакнот — альбом, дзе цытаваліся лірычныя вершы розных аўтараў. Пэўна, чытала на ўроках падабраныя па сваім гусце радкі.

Прадаўжаю гартаць блакнот. Не без прадчування сюрпрызу. І вось ён наяве цудоўны сюрпрыз — уласныя вершы Ады Сямёнаўны! Нішто сабе. Не казала ж ніколі, не прызнавалася, што не толькі выкладае вершаваныя творы, але спрабуе часам пісаць і сама. Праўда, адкрыццю я не вельмі здзівіўся, бо заўсёды аддаваў належнае яе тонкаму філалагічнаму пачуццю.

Вось ужо мінула паўгода, як Яе з намі няма. А напісанае сапраўды застаецца.

Анатоль Вярцінскі. Травень 2018 г.

Здымак 2017 года

Ада ВЯРЦІНСКАЯ

Дзве шасцёркі

Дзве шасцёркі — дванаццаць год,
час надзей і чакання прыгод.
Дзве шасцёркі — дванаццаць год,
час бясхмарных дзён, без нягод.
А далей… Шасцёркі, шасцёркі.
Досвед то радасны, то горкі.
Узяць той жа шэсцьдзесят
шосты.
Шмат у чым быў цяжкі,
няпросты…
Перавернем шасцёркі
дагары нагамі:
Дзве дзявяткі паўстануць
перад намі.
І выходзіць, што нам ісці і ісці
аж да дзевяноста дзевяці?..

20.12.2001 г.

На восьмым дзясятку

Лятуць мае гады
няспынна, няўмольна.
На восьмы дзясятак
імкнуць неадольна.
Разам з гадамі
прыходзяць болі.
Чым болей гадоў,
тым іх болей.
То ціск павышаецца —
настрой паніжаецца.
То сэрца заб'ецца,
як птушка ў клетцы.
На восьмым дзясятку
цяжка жывецца…

У адказ

Ада, Арыяда, Арыядна!
Мне б цябе і любіць, і сніць,
толькі дзе скажы, Арыядна,
Арыядніна твая ніць?
А. Вярцінскі

Рыхтавала клубок,
прала моцныя ніткі,
каб не рваліся раптам
на цяжкім жыццёвым шляху,
каб магла з тым клубком
і сама не блукаць упоцемках,
і каб блізкім і родным
памагаць — спрыяць у жыцці.
Рыхтавалася,
рыхтавала клубок.
Ды чамусьці здарылася так,
што праз колькі часу раптоўна
стаў клубок мой распадацца,
нечакана сталі ірвацца
ніткі моцныя мае.
Я глядзела на гэта разгублена,
я не ведала, як мне быць,
што рабіць мне ў такім разе.
Адно толькі было зразумела,
што спасцігла нас няўдача,
што табе не змагу дараваць
гэту самую, пуцяводную
Арыядніну сваю ніць.
Як далей нам ісці без яе
лабірынтам жыццёвым?
Цяжка тут мне адказаць…

Пажаданне юбіляру

Каб ногі — хадзілі!
Каб рукі — насілі!
Каб справы цяжкія не білі па сіле.

Каб блізкія, родныя — шанавалі,
каб сябры — пляčо падстаўлялі.

Каб жонка любіла і добра
карміла,
смачней, чым дагэтуль.
Жылі каб з ёй міла!..

2009 г.

Кузя

Васіль ЖУКОВІЧ

Студэнтку Галіну Кузьміцкую мала хто называў праўдзівым імем. Маленькую, як ліліпутка, ды чарнявую, з першых дзён знаёмства дзяўчаты ў групе звалі Галкай, а пасля з чыйгосьці языка лёгенька зляцела і цвёрда замацавалася мянушка — Кузя, з чым яна хутка звыклася.

Як нікому іншаму, ёй давалася вучоба: у інстытут яна паступіла не пасля школьнае дзесяцігодкі, як усе, а займеўшы веды ў педвучэльні. На ўступных іспытах атрымала вышэйшы бал па ўсіх асноўных прадметах і добрую адзнаку па замежнай мове. Ёй удалося чымсьці зачараваць «немку» Іраіду Паўлаўну Рубанюкову. Так, толькі зачараваць ці загіпнатызаваць магла абітурыентка шматвопытную выкладчыцу, бо, як высветлілася, у той вучэльні нямецкае мовы не было. Тут, мабыць, дарэчы яшчэ сказаць: у будучай педагагіні гладка хадзіў язык. З чым бы гэта параўнаць? Падобна — як мянташка ў руках самага спрытнага касца.

На падрыхтоўку да заняткаў, залікаў ды іспытаў Кузя траціла зусім няшмат часу, таму студэнтаў, якія ў чытальках сядзелі поседам з канспектамі і кнігамі ў руках, называла тугадумамі.

Ёй карцела дзейнічаць. Каб апраўдаць званне студэнткі філалогіі, спрабавала ствараць вершы. Але ў тым, што да яе хутка прыходзіла, бракавала красы і сілы. Не раз яна ўзнімалася на сцэну ў якасці вакалісткі. Ёй найбольш падабаліся іспанскія песні. Іх тэксты перакладала сама, у выніку з вуснаў ішоў пад музыку набор простых чужых слоўцаў кшталту: «Карамба, сеньёры...» Голас мела яна слабаваты, і яго недастатковасць не кампенсавалася спрошчаным артыстызмам.

Поспех чакаў першакурсніцу ў спорце. Як ні парадаксальна, ёй удалося замацавацца ў інстытуцкай зборнай па баскетболе, дзе, як вядома, не апошнюю ролю мае высокі рост спартсменаў. Якую ж пагоду магла стварыць у камандзе баскетбалістка-маляўка? О, трэ' было бачыць Кузю ў гульні! У зацікаўленых балельшчыкаў і, вядома ж, у саміх гульцоў каманды выклікала захапленне тое, як яна з неверагодным спрытам прабівалася ў натоўпе рослых і дужых спартсменак і, апынаючыся на месцы падбору, падхоплівала мяч ды перадавала яго ў эпіцэнтр атакі для трапнага кідка.

Пэўна, заняткі спортам нейкім чынам адбіліся на яе хадзе: ішла яна шпарка, правым плечуком уперад, што называецца — бачком. У яе не было аніякіх комплексаў з прычыны маленькага росту і прыроднае хударлявасці. Яна яшчэ й ганарылася сваім ліліпуцкім расточкам і шчуплаю паставаю, асабліва пасля адной дэканацкай праверкі, калі шукалі ў інтэрнаце прагульшчыкаў заняткаў, а яе не знайшлі, бо ёй удалося залезці пад ложак і там згарнуцца абаранкам, як згортваецца сонная котка.

Поспехі ў вучобе давалі Кузі вольны час і мажлівасць наведваць бібліятэкі: інстытуцкую, гарадскую, абласную. Чытала шмат, можна сказаць, глытала аповесці, раманы, навэлы, апавяданні запоем, асабліва французскіх празаікаў: Бальзака, Гюго, Заля, Мапасана, а яшчэ расійскіх: Буніна і Шолахава.

Але ўсё, чым яна займалася пасля лекцыяў, не прыносіла ёй супакою, хацелася прыгодаў, нібыта ў ёй сядзеў, кіруючы ёю, д'яблік.

— Ой, дзевачкі, я так нацалавалася, аж галава кругам! — нечакана пахвалілася дзвюм аднакурсніцам, Марыне і Мальвіне, калі вярнулася познім вечарам у свой пакой. Вочы ў яе блішчэлі, нібы ў коткі, а вусны і шчокі гарэлі.

— І з кім жа ты, Кузька, так нацмокалася? Хто цябе гэтак узбудзіў? — цікавіліся гарэзлівая Мальвіна і мажная ды спакойная Марына, якія ўжо засыналі пасля вячэрняга душу, але ажывіліся.

— Уяўляеце, ён фатограф. У яго такі багаты фотаапарат, а сам ён такі азартны! Шчоўкаў і шчоўкаў мяне ў парку, — працягвала яна, — казаў, хутка прынясе фотачкі.

— Значыць, ён цябе прывабіў апаратам, а не красою, — жартавала Марына, злёгку чырванеючы.

— А мужчынам краса неабавязковая, — адбівалася Кузя. — Галоўнае — розум і сіла.

— Адкуль ты ведаеш, які ў яго розум? — смяяліся дзяўчаты. — Мо ён дужа галавасты?

— Гэта не смешна, — казала яна, — розум відаць адразу. Прафесійны фатограф, ён і магнітафонам карыстаецца. А Ясеніна шпарыць па памяці — заслухаешся!

— Кажаш, яшчэ і дужы? — па-ранейшаму пасміхалася Мальвіна.

— Уяві сабе, ён мяне падымае на далоні адной рукі.

— Асілак дый годзе! — пасмейвалася ўжо зусім расчырванелая Марына з Кузі.

Тым часам Мальвіна перасцерагала:

— Глядзі, каб гэты разумнік цябе не абкруціў!

— Ды я ўжо абкручаная, дзяўчаткі, — уздыхнула Кузя і дадала: — Давайце будзем спаць.

— Глядзі, дакруцішся! — неяк па-мацярынску ўшчувала яе Мальвіна.

Пасля першага курса Кузя засталася без фатографа, ён кудысьці з'ехаў, нават не развітаўся. Але гэта ніколечкі не збянтэжыла гуляшчую. З кожным годам яна нарошчвала інтымныя абароты. Па два-тры спатканні за вечар рабіліся для яе нормаю. Яна амаль перастала чытаць раманы, на тое ўжо не ставала часу, яе захаплялі

ўласныя раманы, якія хутка распачыналіся і даволі хутка завяршаліся. Сведкамі нечаканага фіналу аднаго з іх аказаліся аднакурсніцы, якія прысутнічалі на яе ўроку ў дзявятым класе, дзе яна праходзіла педпрактыку. Тады яна вяла-вяла заняткі, ходзячы перад першымі партамі, і раптам супынілася, стала як укапаная. Яна замёрла мо на цэлую хвіліну: гэтак зніякавела, калі пазнала ў адным вучні, што сядзеў за апошняю партаю, юнака, з якім учора ўвечары цалавалася. Хлопец увесь час угінаў галаву, але ніяк не мог схаваць высокі рыжы чуб. Яе пакрыўдзіла тое, што пры знаёмстве ён назваўся студэнтам медінстытута. Здавалася б, што ўжо ёй так крыўдаваць! Хіба ніхто ніколі яе не падманваў і хіба ёй не ўсё адно, з кім было прыемна: з вучнем-старшакласнікам ці студэнтам-медыкам. Аднак крыўды было дастаткова, каб з ім больш не сустракацца.

Самае моцнае за час вучобы ў інстытуце ў Кузі сталася захапленне матацыклістам Адамам. Гэта пачалося на пятым курсе. Па зямлі ішла восень. Прырода заварожвала багаццем колераў. Дрэвы яшчэ не асыпалі пад ногі лістоту. Золата бярозаў і ясеняў, бронза каштанаў, рубіны арабінаў і густая барва канадскіх кляноў, — усё ў зачараваных вачах злівалася ў яскравыя палосы, што, здавалася, беглі насустрач абапал асфальту, па якім імчаў на навенькім бліскучым матацыкле Кузю яе кавалер. Яго доўгія чорныя кучаравыя валасы развейваў вецер, лёгкая куртачка надзімалася на ім, быццам паветраны шарык. На Кузі была тонкая сукенка і танюткі балоневы плашчык.

— Як табе, Галюня? — пытаўся ён, трошкі павярнуўшы галаву. — Не холадна? Мо збавіць хуткасць?

— Малайчына! Я люблю высокую хуткасць! — бадзёрым голасам перамагала яна трэск матора і шум ветру.

«Галюняй назваў. Так ніхто яшчэ не называў мяне! Ласкавы...» — думала яна, едучы да яго дамоў пасля ўчорашняга мімалётнага знаёмства.

Усю ягоную ласкавасць зведала яна неўзабаве. Як толькі ў сваім двары Адам заглушыў матор, жвава злез з сядзення і падаў ёй сваю цёплую руку.

— У цябе свой дом? — здзівілася студэнтка, акінуўшы вачыма прасторны будынак з раскошным чарапічным дахам.

— У бацькоў кватэра ў горадзе, а тут, за горадам, — мая дача, я — адзіны ў сям'і сын.

Хвілінаў праз пятнаццаць яны сядзелі ля каміна, у якім патрэсквалі ахопленыя агнём паленцы, за знаёмства і за спатканне пілі шампанскае, закусвалі шакаладам і цалаваліся.

У пасцелі Адам сказаў студэнтцы, быццам з ёю пачуваецца на сёмым небе, бо ў яе ўсё акурат такое прывабнае і ўся яна такая зграбная, не тое, што нейкая таўстуха.

—Таўстухі таксама камусьці прыемныя і патрэбныя, — не пагадзілася з ім палюбоўніца.

Пасля дасягнутае асалоды Адам заявіў, што яму раннім ранкам трэба будзе ехаць на працу.

Развіталіся яны на бязлюдным прыпынку, калі дачакаліся аўтобуса...

Але яе галоўны раман, які так імкліва пачаўся і, як ёй здавалася, шматабяцальна развіваўся, прыйшоў да сваёй развязкі. Ён доўжыўся ад залатое восені да пышна квітнеючай вясны. Тая вясна аказалася для яе драматычнаю, журботнаю: апошняе студэнцкае захапленне завяршылася ганебным крахам. Аднойчы цёплым маёвым ранкам Кузя адчула ў сабе мажлівую вялікую перамену, а праз некалькі дзён канчаткова зразумела: так і ёсць!.. Яна сабе ледзь не ўголас сказала: «Божа мой, я — цяжкая!» Здарылася тое, чаго яна пабойвалася. Менавіта пабойвалася, а не баялася. Яна ў Адаме бачыла даволі надзейнага мужчыну. Мо не так бачыла, як хацела бачыць. Гутаркі між імі ніколі не было пра тое, што будзе, калі яна зацяжарыць. Цяпер у яе душы блукала спадзяванне: ён не такі, каб адвярнуцца і пакінуць яе, сваю Галюню, сам-насам з вялікаю праблемаю. Не такі ён, каб адмовіцца ад жанчыны, якая ўзносіць яго на сёмае неба, і ад свайго дзіцяці!..

Менавіта з такою спадзеўкаю і прызналася яна Адаму, уважліва гледзячы яму ў вочы, падчас чарговага спаткання ў ягонай пасцелі:

— Міленькі мой, я ўжо цяжарная!

— Ад каго? — з неверагоднаю лёгкасцю запытаўся ён.

— Ты што, з глузду з'ехаў?! — выпаліла яна. — Твая Галюня, думаеш, настолькі разбэшчаная?

— Ды ўсякае здараецца з прыгажунямі, — сказаў Адам з крывенькаю, гулліваю ўсмешкаю. Думаю, і ты — не выключэнне.

— Ды як у цябе язык паварочваецца! — абурылася Кузя.

— Ладна, маленькая, — усё яшчэ блукала ўсмешка па яго вуснах, — сёння ў нас пятніца... Давай спаткаемся ў нядзелю. Пад нашай ліпаю. А васямнаццатай. Окей?

Не чакаючы згоды, ён, прыгладжваючы звыклым рухам свае чорныя кучаравыя, зблытаныя ветрам, валасы, дадаў:

— А цяпер пойдзеш на прыпынак адна, дакладней, не адна, а з кімсьці ўжо ўдвух, бо, як ты кажаш, пацяжэла ўжо...

Яна толкам нават не ўлавіла ягонага цынізму, аднак у сваёй душы, ужо вялаю хадою тэпаючы на аўтобусны прыпынак, не пераставала ўзважваць яго ранейшыя паводзіны і нядаўнія. У яе свядомасці ўмацоўвалася трывожная думка пра сваю будучыню. Яна, тая неадступная думка, не давала як след заснуць дзве ночы запар — з пятніцы на суботу і з суботы на нядзелю. А ў нядзелю, яшчэ задоўга да прызначанага спаткання, яна стаяла пад пяшчотна-зялёнаю кронаю ліпы, абапершыся спінаю аб ствол. Праз паркалёвую сукенку і танюткі балоневы плашчык адчувала яго халадок.

Траскучы матацыкл набліжаўся імкліва. Цяжарная зірнула на ручны мініятурны гадзіннік. Стрэлкі на цыферблаце паказвалі без пяці васямнаццаць. «Пунктуальны, як ніколі дагэтуль», — падумалася ёй. Але праз некалькі імгненняў ёй падумалася, што пунктуальны не адзін Адам, бо на матацыкле прыкацілі двое, падобных, бы дзве кроплі вады: абодва чарнавалосыя і кучаравыя і абодва сінявокія. «Бляха, блізнюкі! — думка маланкаю пранеслася ў галаве. — Брахаў, што ён адзіны сын у бацькоў. Сабака!»

Значыць, па яе прыязджалі і бралі ў пасцель па чарзе, а пасля дзяліліся падрабязнасцямі праведзенага з ёю вечара. Усё гэта яна ўжо не магла не ўцяміць, калі блізнюкі моўчкі дэманстратыўна насміхаліся з яе, шырока выскаляючы зубы. Кузя так і не зразумела, каторы з іх Адам, бо і надоўга працягвалася нямая сцэна: рулявы блізнюк бойка развярнуў матацыкл, і пасля развітальных жэстаў браты імгненна рушылі ў зваротны шлях.

Кузя, каб не ўпасці, абняла ліпу. «Падлюгі!» — усяго толькі ціха вымавіла яна. У яе рэзка забалела галава, кальнула ў сэрца. Яна адчувала сябе то парожняю пляшкаю з-пад шампанскага, то коркам ад пляшкі. Неяк даплялася да інтэрната. У пакоі распавяла дзяўчатам сваю трагікамічную гісторыю. Раніцаю доўга ляжала на сваім панцырным ложку, не пайшла ў сталоўку снедаць. Удзень хадзіла сюды-туды як непрыкаяная. Да выпускных іспытаў не рыхтавалася. Змянілася з твару, схуднела.

«Што адбываецца з Кузьміцкай?» — занепакоена пытаўся куратар, выдатны прафесар і клапатлівы чалавек, у актывістак курсу. Яны, вядома, ад яго нічога не ўтаілі. Яшчэ й папрасілі пагутарыць з няшчаснаю: баяліся, што яна сябе можа звесці са свету. Было відавочна, што ашуканая і прыніжаная Кузя ніяк не можа выбрацца з дэпрэсіі.

Калі куратар пагутарыў з ёю, ніхто не ведаў. Дзяржаўныя іспыты яна здала. Але здымацца для калектыўнага фота не захацела. І ўвогуле пазбягала лішніх сустрэчаў. Па накіраванні на працу не з'явілася. Чутка прайшла, быццам яна пераехала ў Прыбалтыку, у якую канкрэтна краіну — невядома.

Заставацца на сваёй траекторыі

Алена Ігнацюк — аўтар вершаваных зборнікаў «Нота «ля», «Летаргія», «Будзе ўсё наадварот».

Яе паэтычную творчасць высока ацанілі Рыгор Барадулін (рэкамендаваў у Саюз пісьменнікаў), Адам Мальдзіс, Анатоль Кудравец, Уладзімір Арлоў. І вось зусім нядаўна ў сталічным «Кнігазборы» выйшла чарговая кніга Алены — «Дыярыуш для дзівалова».

Жанр новай кнігі, па вызначэнні аўтара, — зімовая фантасмагорыя. Змест падзелены на восем невялікіх раздзелаў — па колькасці дзён тыдня, бо акрамя звыклых для нас сямі па волі творцы з'явіўся і яшчэ адзін: шчасніца. Дакладна акрэслены і прамежак часу, калі адбываліся неверагодныя падзеі — 7 лютага і наступныя за гэтай датай дні, — а таксама месца дзеяння — горад Пінск і яго ваколіцы.

Фантасмагорыя — жанр асаблівы. У яго характарыстыцы найчасцей сустракаюцца словы «сумбур», « страх», «хаос», «фобіі»... Мне больш падабаецца паэтычнае азначэнне, дадзенае самім аўтарам: «Фантасмагорыя — мастачка, якая жыве ў палацы гарэзлівага пана Сну і распісвае ненадакучлівымі фарбамі яго сненні». Згадзіцеся, прыгожа і дакладна. Мы ўсе, сцвярджае пісьменніца, маем патрэбу ў маляўнічых снах, бо вельмі часта ў жыццёвай мітусні дарэшты разбіваюцца нашы спадзяванні, губляюцца надзеі, на нашых вачах падаюць ніц духоўныя аўтарытэты. І вельмі цяжка заставацца са сваёй адзінотай.

Да фантасмагарычных дзённікавых запісаў спадарыня Алена дадала і паэтычныя радкі, якія гучаць найперш з вуснаў коткі Евы, а яшчэ пінскіх паэтаў, знаўца латыні пацука-бібліяфіла і пасцільнай Музы. Калі гаварыць пра паэзію, то яна — мусім пагадзіцца з аўтарам — не апранута «ў пінскі кажушок з фальклорнымі элементамі». Яе ўбор эклектычны: тут ёсць месца філасофскім роздумам, алегарычнай вобразнасці ды іранічным інтанацыям...

Каб бліжэй пазнаёміцца з вынікамі творчага асэнсавання творцам выбранага матэрыялу, сутнаснымі, жыццёвымі прыярытэтамі аўтаркі «Дыярыуша», больш падрабязна разгледзім падзеі аднаго з дзён тыдня — няхай гэта будзе аўторак.

Дзень пачаўся са звыклых ранішніх турбот і падрыхтоўкі абеду, бо меліся прыйсці госці. Як і патрабуе закон жанру, чарадзейнае і звышнатуральнае ў творы накладваецца на банальнае і паўсядзённае. Роўна ў чатырнаццаць гадзін дзверы адчыніліся і ў пакой увайшоў... Тыгра з кнігі Алана Мілна пра Віні-Пуха. Ён прывітаўся чалавечым голасам і падарыў гаспадыні клетку з жалезнымі перагародкамі для папугая, але заўважыў, што ў клетцы павінна жыць менавіта пчолка. Філасофія ў тым, што ў ёй можна адчуваць сябе адначасова свабодна і несвабодна, быць у клетцы і пакідаць яе.

Наступнай зайшла, з вазаю і талеркаю агуркоў, раскаяная евангельская блудадзейка Святая Марыя Магдаліна з карціны сярэднявечнага мастака, які вельмі любіў маляваць і есці гуркі. За ёю — закаханы ў гаспадыню котку Еву рамантычны кот Вася, які надта ганарыўся тым, што нарадзіўся ў падвале, а не на вуліцы.

Следам парог пераступіў дырэктар арыфлэймаўскага цэнтра Барыс Падароўскі з багатым парфумным наборам. Апошняй з'явілася сястра гаспадыні Таня, прынесла пірог.

Незвычайныя госці памылі рукі і лапы ды selі за стол. І як толькі яны клалі ў рот драбінкі пірага — адбываліся метамарфозы. Госці рабіліся адпаведна пчолкаю, перлінкай з сукенкі, шкляной статуэткай, жывым карасём. Чарадзействы не падзейнічалі толькі на сястрыцу, мужа гаспадыні Алеся ды котку Еву, якая, шкадуючы ўсіх, хацела песняй павярнуць усё назад. Словы песні пра Велічыні прывялі гаспадыню на развагі пра тое, што ў жыццё кожнага чалавека рана ці позна ўваходзяць людзі-павадыры, наканаванне якіх — дапамагчы адшукаць ісціну. Але вельмі часта гэтыя людзі застаюцца ў сваёй нязменнай сістэме каардынат. Метамарфозы адбыліся якраз з тымі гасцямі, якія хацелі вярнуць мінулае і нават быць на месцы сваіх колішніх павадыроў. Напрыклад, той жа кот Вася, каб вярнуць каханне коткі Евы, сам робіцца карасём. Падобныя метамарфозы, на жаль, нярэдка становяцца рэаліямі сённяшняга дня.

Застольная гутарка, ужо ў сямейным крузе, вяртае памяць гаспадыні ў сад драгічынскай сястры. Тады на пытанне містычнага голасу, ці адчувае яна сябе Велічынёй, Катэгорыяй, жанчына адказала, што Катэгорыяй, паняццем, якое выражае найбольш сутнаснае ў жыццёвых адносінах, яна бачыць сябе толькі тут, у падвешаным да яблынь гамаку. «Мне здавалася, — прызнаецца яна, — да мяне сцягваюцца ўсе рэчы дня, пачынаюцца з мяне і жывуць ува мне і нябёсы, і гэтыя яблыні... Я адчувала сябе дзівоснай абагульняльнай думкай». Несумненна, гераіня гаворыць пра паэтычнае бачанне свету...

Пра сутнасць творчага працэсу цікава гаворыцца і ў «суботніх» запісах пра Пацука-бібліяфіла, знаўца латыні. «Шукай патрэбныя словы, каб цябе правільна ўбачылі», — паўтарае ён услед за Сакратам, папракаючы паэтэсу за тое, што яна аніяк не можа вызначыцца са сваім месцам у гэтым свеце. Гераіня, як па загадзе Пацука, пачала шукаць неабходныя словы. І тут жа, нібы са сну, з'явілася жанчына-прывід. Цікавыя, далёка не фантасмагарычныя настаўленні выказаны яе вуснамі: «Шукай словы, каб быць шчаслівай... Перайнач сябе». І сама незнаёмка пачала рабіцца то мужам гераіні, то ружай, то царквой, то яшчэ чым. І працягвала яна гэта доўга, да поўнай стомы. Вось той прыклад, калі фантасмагарычныя вобраз дапамагае раскрыць сутнасць з'явы, у дадзеным выпадку паэтычнага бачання свету, творчага азарэння.

На працягу васьмі дзён тыдня «алегарычныя кумачкі» дапамагаюць зразумець філасофію «нуля», заканамернасць Метамарфозаў, яны разважаюць пра тое, як адшукаць Субстанцыю, зводзяць гераіню з Гандляром-прусаком і панам Буслом.

Фантасмагорыя Алены Ігнацюк мае «востра загнутыя ўніз бровы, востры падбародак і востра-іранічную ўсмешку». На палосцы замацаванай на паголенай галаве тканіны — вянок са шчэпленых калючкамі шарападобных кактусаў, якія штотыдзень перасаджваюцца ў гаршчочкі. Так што «колкасці» ёй таксама хапае.

Аўтарка насмешліва ставіцца да многіх сваіх персанажаў. Напрыклад, да правінцыйных літаратараў — плагіятараў-перайmaльнікаў і папулістаў. Містычныя Карамелькі ў фанцікавых фраках (маларослыя, часовыя, хоць і салодкія) праводзяць кастынг сярод мясцовых паэтаў, каб запрасіць іх у краіну Карамелію на фэст. Ці яшчэ яскравы прыклад: усе дзяўчаты ў новым корпусе Палескага калегіюма — Ксюшы, а ўсе хлопцы — Арцёмы. Літаральна ўсе студэнты заказаныя і ходзяць толькі парамі, узяўшыся за рукі. Да ўсяго, усе пары — на адзін твар. Яшчэ складаней з выкладчыкамі: тыя зусім не ўсміхаюцца і таксама ходзяць, як спрэжаныя — навуковец і метадыст-кантралёр. Нават вядомы крытык Паўлін Казіцкі, знаўца рускай мовы і аматар выпраўляць у маўленні сваіх калег націскі, ходзіць з кантралёрам, які папраўляе і яго націскі. Тут ужо не іронія, а едкая гіпербала, гратэск. Але ж хто скажа, што не ў сук?!

Смех накіраваны і на Снегавікоў з мэрыі, што пад кіраўніцтвам жонкі першай асобы праводзяць акцыю пад назвай «Снегаманія» — збіраюць снегу кантэйнеры, каб пасля захоўваць яго ў халадзільных камерах і тым самым падоўжыць тэрмін знаходжання на высокай пасадзе... Не прыніжаючы жанру фантасмагорыі, хачу заўважыць, што Алене Ігнацюк удаюцца мастацкія апісанні, якія маглі б упрыгожыць і празаічныя творы «рэалістычнага» зместу. У хаце роднай цёткі гераіня дакранулася да дыванка з лябёдкай. І адбыўся цуд: яна апынулася ў казачным леце. «Быў ранак... Ставок рухаўся, мільгацеў празрыста-блакітнымі крыльцамі стракоз над зацвілай вадой і над прыхаванымі пад водарасцямі, ля берага, карычневымі смаўжамі, якія пускалі бурбалкі, мільгацеў выпуклымі вачыма жабак, што выглядалі з-пад вады. А лябёдка на хвалях нагадала майстрыху, якая вязала карункі з ярка-ружовай пены». І далей — не менш маляўніча, хоць крыху ў іншым ключы — пра вянчанне бусла і жабы. Асаблівa выразны бусел, які сваёй чырвонай дзюбай паважліва папраўляе мініяцюрны капронавы вэлюм сваёй абранніцы. «Жаба тры разы праквакала. Бусел тры разы праклёкаў. Мажны бабёр тройчы правёў скрыжаванымі трэскамі над галовамі маладажонаў...» Чым не дзіцячая казка?.. Здаецца нам, у Алены Ігнацюк маглі б атрымацца захапляльныя дзіцячыя кнігі. Бусел з яго судджанай, а яшчэ больш котка Ева, філасаф і паэтэса, так і просяцца ў яе галоўныя героі.

Фантасмагарычныя малюнкі ў Алены Ігнацюк даволі часта ўзнікаюць на аснове зрокавых асацыяцый. Так, адзінка — худая, насатая даўгавязая суседка. Бязвольная, бо не можа нават паўтарыць сама сябе. А двойка — сімвалічная жанчына ў фіялетавым капюшоне, якая на каленях просіць у духаў зімовага Снегаветру адшукаць сястрычку, каб можна было скласці пару...

У «Дыярыушы ад дзівалова» ненавязліва падаецца даволі многа гістарычных звестак. Не могуць не зацікавіць малюнкі Пінска часоў каралевы Боны. Разам з мілнаўскім Тыграй добра пагуляць па лясах і балотах Піншчыны. Не пакідаюць абыякавым эпізоды жыцця і дзейнасці айчынных асветнікаў і дзеячаў мастацтва. Аўтар высока цэніць народныя традыцыі і культуру роднага краю. Так, напрыклад, у раздзеле пра пана Бусла рэчы самі бягуць да касцёла, калі там пачынае гучаць аўтэнтычная музыка. Яна прыцягвае і заварожвае.

Культура, па перакананні аўтаркі, — тое адзінае, што можа выратаваць грамадства ад пагібелі. Калі па віне бязлікіх Масак з горада знікае Культура, на яе месца заступае такая ж бязлікая ціхоня-Пустэча. «Я — замест Культуры...» — бармоча яна невыразна і вядзе людзей у масках праз снежнае поле да лініі абрыву. «Маскі! За полем — пастка! Выбірайце пастку! За мной!» — крычыць вар'ятка, і ўсе кідаюцца ўніз... Невясёлая, як кажуць, перспектыва... Але не будзем пераносіць, як гэта раюць навукоўцы, што не ходзяць парамі, жыццё кніжных персанажаў у нашу паўсядзённасць...

Застаецца сказаць, што «Дыярыуш для дзівалова» Алена Ігнацюк надрукавала пад псеўданімам Дора Гуш, а яшчэ тое, што кніга выйшла накладам у 150 асобнікаў, а нядаўна адбылася яе прэзентацыя ў парафіяльнай бібліятэцы імя Адама Міцкевіча сталічнага Касцёла Святых Сымона і Алены.

Мікола Сянкевіч

«Лавіць матылькоў...»

Выйшаў з друку 93 нумар «Дзеяслова».

Часопіс адкрываецца лірычным цыклам паэта з Кобрына Ігара Сідарука, вершы якога пакідаюць чытача ў добрым псіхалагічным настроі, не зважаючы на пераменлівасць пачуццяў, што пераследуюць аўтара падчас душэўных узлётаў і будзённых грэхападзенняў. Каханне, якое не дае дарэшты страчваць ілюзіі да жыцця нават у сталым веку:

Ты вершы хавала на голае цела,
На скуры пісала рамана старонкі.
Што нельга вось так –
разумець не хацела!
І ў неба ляцела — адчайна і звонка.

Пісьменнік Сяргей Рублеўскі з Віцебска прапануе чытачам апавяданне на гістарычную тэматыку, калі дакладна, то пра адну прыватную судовую справу часоў Вялікага Княства Літоўскага. Тэма для аўтара, бадай, новая. І гэта пры чытанні адчуваецца. Як мне падалося, тэксту не хапае разняволенасці, шчырай выверанасці ды займальнай развязкі, як тое заўжды было на высокім мастацкім узроўні ў ранейшых творах, што пісаліся гэтым таленавітым пісьменнікам на блізкародныя яму душэўныя тэмы.

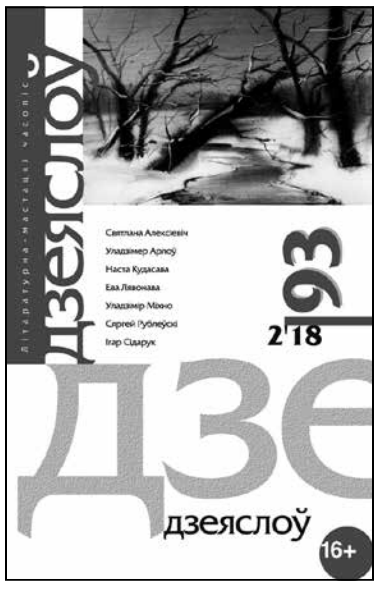
Новая (чарговая) балада Уладзіміра Арлова, змест якой натуральна грузінскі з прыцягнутымі па асацыяцыі персанажамі гістарычнага і цяперашняга часу, называецца «Гвірабі». Лірычна тонкі настрой, як пахкая бруя настоенага вінаграднага віна, што, хмельна пераліваючыся пад сонцам, ліецца ў бяздонны рог грузінскай гасціннасці... Не вызнаць ад такой словачыннасці эстэтычнага задавальнення — грэхападобна.

царыцу звалі Тамара
Руставелі напісаў за Тамарай
Рыцара ў тыгравай шкуры
Грузія прысвяціла Руставелі
купюру 100 лары
царыцы Тамары Грузія
прысвяціць
купюру 50 лары
паэты цэняцца даражэй
за царыц
магчыма і за цароў
цары маюць іншую думку

У нашым выпадку, будзем спадзявацца, балада «Гвірабі», напісаная за часам Лукашэнкі, у гэты ж час і будзе адпаведна ацэнена.

Заяўленае часопісам апавяданне Паліны Качатковай «Гатэль «Цішыня»», на маю думку, яшчэ павінна некалі напісацца. Пакуль жа чытачу прапануецца яго чарнавы накід. Магчыма, я памыляюся і гэта так своеасаблівы стыль аўтара — і яго трэба збіраць, як пазлы, для выяўлення адзінай скончанай карціны. Ну, не ведаю, у мяне пры збіранні чамусьці нічога ўцямнага, а тым больш мастацкага, не атрымалася.

Чытаючы і даўно ведаючы (лічы, ад самых вытокаў) паэзію Насты Кудасавай, заўжды радуюся і здзіўляюся яе новым усплёскам болевага натхнення. І гэты лірычны (як і метафізіч-

ны) боль аўтара ў яе творах ёсць адзінацэльным паэтычным тэкстам яе метафарычнага літаратурнага жыцця. Чарговы тэкст чапляецца за новы тэкст, слова — за слова, гук — за гук, ствараючы рэха вершаванага мастацкага плёну. Адбываецца натуральнае ўзвышэнне лёсу ажно да «пяшчоты» духоўнай «эўтаназіі». Маем вельмі таленавітую і неардынарную паэтку, і, згадваючы выраз Анатоля Сыса, павінны памятаць, што

...такія жывуць насамрэч
толькі там, дзе тонка.
ну, а ўсё, што рвецца,
я складаю рупліва ў рукаў.
і пакуль мяне ненавідзяць
чужыя жонкі,
я ўсплываю між вамі штодня
паплаўком радка.

Удумна-разважлівы і эмацыйна-пачуццёвы аповед Уладзіміра Міхно «Буслік» — пра ціхае паміранне нашай вясковай бацькаўшчыны і пра яе адпрыродны духоўны супраціў — прагу жыцця. Напачатку аўтар разважае над гэтым балючым пытаннем вельмі глыбока і філасофскі:

«І калі ўжо нас, закаранелых-удзірванелых вяскоўцаў, паесць той горад, праглыне ў сваёй ненасытнай пашчы? І калі ўжо нас даб'юць, даруйнуюць, дазачыняць, данішчуць? Бо як бяльмо ж на воку моцным свету гэтага, пранырлівым і дасужым, мы — з філасофіяй сваёй вясковаю, з мовачкай сваёй каптурова-загнетавай. Нас руйнуюць, урбанізуюць, аптымізуюць, ужо й не ведаюць, што з намі зрабіць, а мы ўсё яшчэ дыхаем, крэхчам, а жывем. І ўсё роўна ж у той горад не пойдзем, а пойдзем толькі на сухі лес і на пясчаную горку, адкуль нават з-пад зямлі збіраемся бачыць свае вёсачкі, і, спачуваючы, вечна пра іх думаць...

А напрыканцы канстатуе тое рэальнае і рэчаіснае жыццё сучаснай вёскі так, як яго паўсядзённа бачыць і вычувае ён сам:

«Вечары доўгія. Кампутар зусім адабраў вочы, а сацыяльныя сеткі — розум. Перагтвараешся ў зомбі і пачынаеш спалохана адчуваць, што ўжо не можаш і не хочаш адарвацца ад экрана манітора і паказваць нос на вуліцу. Што зараз на вуліцы рабіць? Прынесці дроўцаў, напаліць у грубцы, уступіўца ў мяккія буркі, калі ў сланцах ужо няўстрым, і сесці за манітор. Нават кніжкі — тваё жыццё і твой лёс — ужо на другім плане — у мінулым, там, дзе і твая маладосць, і твае юначыя амбіцыі, і твае светлыя вочы...»

Наіўны аўтар спадзяецца, што новай вясной, прыляцеўшы ў сваё гняздо буслік, змусіць яго ўсё ж «адарвацца ад кампутара і каторы раз акрыяць душою»... Хацелася б верыць, але...

Іранічна-гратэскавыя вершы Усевалада Гарачкі з нізкі «Свята вайны» выклікаюць неадназначныя пачуцці. На тое публікацыя, зрэшты, і разлічаная. Зразумелыя погляды аўтара да вечна ўхвальнага свята Перамогі, да «танцаў на касцях», але ўсё ж некаторыя праявы вобразнага сарказма падштурхоўваюць да сумнеўнасці такіх аднaзначных поглядаў на балючую тэму. Нехта, пэўна, гэтак жа не будзе падзяляць тыя мае асцярогі. У такім выпадку я магу апынуцца адным са «старых герояў» аднайменнага верша У. Гарачкі:

Хацеў пачаставаць цябе
кулямі жартаў,
Але ты ўжо ў акопе
Абранасці,
Пыхі,
Непрыняцця чужога.
Хацеў закідаць цябе
гранатамі кпінаў,
Але ты ўжо ў танку
Ганарлівасці,
Глупства
І цемрашальства.
І начышчанае жэрала яго гарматы
Пазірае мне ў твар.

Мае аўтар права на такую думку? Чаму ж не...

Прызнаюся, што я вельмі запаважаў сябе, як чытача і крытыка, калі ўсё ж дачытаў да апошняй кропкі фрагмент фантасмагарычнага рамана Зміцера Вішнёва «калі прыгледзецца — Марс сіні». Дай Бог і вам. У ім ёсць соль жыцця, асабліва літаратурная. Узгадаем, што, бадай, усе тэксты Зміцера Вішнёва напісаны ў яго пазнавальным стылі і малаўразумелай форме. А чалавек у ім ці зразумелы? Па логіцы аўтара мастацтва і літаратура ёсць не столькі актам доследу і разумення, а — спробай духоўнага ўдасканалення няўлоўнай чалавечай думкі... За якой — цэлы творчы свет.

«Пра што я хачу вам распавесці? Пачнем з таго, што я анічога не хачу распавядаць. Ну, не хачу і ўсё! Я проста здзекуюся з паперы і такім чынам лекую сваю змардаваную душу».

Правакатыўна. Але ці так гэта насамрэч, бо, аказваецца, распавядаць ёсць пра што:

«Рыгор Каваль з сумам паглядзеў на кніжныя паліцы — да кніжак аніхто не дакранаўся. Усім было пофіг! Літаратура капілася ў тартарары. Усе Рабінзоны Крузы і Клеапатры, усе Томы Соеры і Сечкі, усе Праклёны і Цвікі — усе гэтыя літаратурныя складнікі былі незнаёмы тутэйшым гасцям, але яны на іх не звярталі ўвагі. І ўвогуле было ўражанне, што іх цікавяць толькі парсючкі ды катлеткі...».

Вершы Алеся Наркевіча з Вілейкі эмацыйна-экспрэсіўныя, хоць стылёва і ідэйна даволі песімістычныя, з эзатэрычным падтэкстам. Асобныя з іх леглі мне на душу. Але працытаваць хочацца менавіта глыбока аптымістычны пасыл аднаго з вершаў:

Трэба жыць. І гэтым чынам
Не даваць паскудству ходу.
Будаваць сваю Айчыну,
З нашым зместам, з нашай модай.

Занатаванымі цікавосткамі і прыгодамі ўласнага і калегіяльнага культурніцкага жыцця дзеліцца з чытачамі часопіса Уладзімір Сіўчыкаў. Ёсць сярод запісаў займальныя ды іранічна-анекдатычныя гісторыі. Таму — чытайце, сумна не будзе.

Па-добраму ўразіла аповесць «Вы жэ самі ўсё прэкрасна панімаеце» даволі маладой літаратаркі Янкі Вольскай, не зважаючы на такі базарна-трасянычны назоў твора. Усцешыў нечаканы (як для такой маладой асобы) сталы і дакладны досвед сучаснага беларускага грамадства. Адчуваецца прафесійны погляд на як бы другарадныя рэчы. Вобразы герояў аповесці — людзей, грамадзян, увогуле чалавека беларускага — як адзінапрымальны на сёння вобраз грамадска-дзяржаўнага ладу ў таталітарнай краіне. Іх характары і ўчынкі праўдападобныя, а да таго ж па-мастацку нетрывіяльна і стылёва нязмушана выпісаныя. Гэта не імпульсіўна-эмацыйны, а цвярозы і роздумны погляд на праявы палітычнага і грамадскага жыцця ў Беларусі. Гэткі мужчынскі, сказаў бы я, адстаронена-насцярожаны погляд у нашае заўтра...

Як я мяркую, мы маем справу з таленавітай маладой пісьменніцай. Натхнення ёй і плённага творчага шляху. Хіба не пазнаем мы тут сваіх «герояў нашага часу»?

«Уся яго шматгадовая стомленасць адразу абрынулася долу ў святле патэнцыйнай пасады. Вочы загарэліся азартным полымем, як у заўзятага гульца ў казіно. Ён быў гатовы да тытанічнай працы, да перашуфлявання стоса спраў, да праўдаў і няпраўдаў, безумоўна, у межах закона і ў яго імя, але, каб толькі атрымаць гэтую пасаду. Тут прадстаўнік камісіі падэлю ў самую кропку, у эпіцэнтр таемных жаданняў суддзі».

Праўда, мне не надта спадабаўся заключны дыялог аповесці. І, бадай, гэта адзіная дэталь, якая мне падалася не дарэшты прадуманай.

Датклівa-ўтоены ў сабе паэт Вадзім Корань спрабуе раскрыць духоўны і душэўны стан чалавека, калі ён апынаецца сам-насам перад сваім светавыяўленнем і лёсавызначэннем — на мяжы сапраўднага і віртуальнага. Позні дэбют аўтара абманлівы і сваімі творамі абвяргае думку пра яго малы літаратурны вопыт і відочны паэтычны талент.

З васількамі ў руках,
у белай кашулі,
пайду між бетонных гмахаў
па чорным асфальце вуліц,
праз цёплы пяшчотны дождж,
як Максім Багдановіч, самотны,
ды толькі старэйшы ўсё ж
і не сухотны.

Драматургія прадстаўлена крэсовымі сцэнамі (у двух актах) з жыцця аднаго з правінцыйных гарадкоў сучаснай заходняй Беларусі. Называецца п'еса «Карта паляка», а напісалі яе Уладзіслаў Ахроменка і Максім Клімковіч. Яе героі, разнародныя па сваіх поглядах жыхары, выяўляюць свае натуральныя характары, калі іх адольвае жарсць і хэнць да лёгкага і бязбеднага жыцця. Карта паляка — адна з такіх прыцягальных грамадскіх праяў і з'яўляецца своеасаблівай лакмусавай паперкай для вызначэння чалавечай натуры сённяшняга беларускага электарата. Вось пара зонгаў, якія спецыяльна для п'есы напісаў Сяргей Балахонаў:

Альбіна:
Ад гэтых збеглых псіхапатаў
Мястэчка ледзь не вар'яцела.
Каму ўспраглося польскай карты,
Каму ў мірѣ русскій закарцела.

Генік:
Заняцца гэтым я згадзіўся,
Бо карта — індыкатар здрады:
Хто Беларусі ўжо зракліся,
Прадаць і Польшчу будуць рады.

Пераклады лепшых твораў сусветнай літаратуры — адна з фішак часопіса «Дзеяслоў». Гэтым разам у рубрыцы — «Паэзія». Як класічная, так і сучасная. Вершы японскага класіка традыцыйнага хайку Кабаясі Іса пераклала Вольга Гапеева, яна ж напісала кароткую, але змястоўную прадмову. Вершы вядомага сучаснага нарвежскага паэта Стэйнара Упстада пераклаў Дзмітрый Плакс.

Друкуецца вельмі адметная архіўная гутарка 1999 года Святланы Алексіевіч з рускамоўным паэтам Веніямінам Блажэнным (Айзенштатам). Цікавыя погляды і развагі вядомай на той час публіцысткі і «апальнага» паэта на свабоду грамадзянскую і свабоду творчую. Літаратуразнаўца Ева Лявонава публікуе артыкул пра жыццё і творчасць вядомага французскага паэта беларускага паходжання Гіёма Апалінэра (Кастравіцкага) у звязку з яго сёлетнім юбілеем. Паэтка Аксана Данільчык разважае пра рукапісны зборнік вершаў Ганны Новік. Друкуецца працяг успамінаў выдатнага беларускага бібліёграфа Юліі Бібілы. Яўген Рагін у «Палацы № 6» (так называецца арыгінальная рубрыка) друкуе свае чарговыя «абы-штоські» пад назовам «Я ў вас свой картузік не пакідаў?»

Да ўсяго Віктар Жыбуль рэцэнзуе кніжку «Уладзімір Дубоўка. Ён і пра яго», укладзеную Ганнай Севярынец, а Леанід Галубовіч самотна разважае пра пасмяротны зборнік вершаў рана сышоўшага ў лепшы свет паэта з гарадзеншчыны Андрэя Пяткевіча «Шчасьлівым сканаць». А завяршае публікацыі часопіса рубрыка «Дзеяпіс» з анатацыямі кніжак, што нядаўна пабачылі свет.

Ну і чаму б не пачытаць такое насычанае адметнай літаратурай выданне, тым больш квітнеючай вясной, калі чалавечы розум яшчэ абвостраны і сквапны да ўсяго новага і арыгінальнага...

ЛеГал

Помнік Цвятаевай

14 мая ў Маскве на тэрыторыі школы №1619, якая носіць імя паэткі, быў урачыста адкрыты помнік вядомай паэтэсе Марыне Цвятаевай.

Прэс-служба аўтара скульптуры, прэзідэнта Расійскай акадэміі мастацтваў Зураба Цэрэтэлі паведаміла: «Помнік зроблены з бронзы і адлюстроўвае паэтку, якая сядзіць на пастаменце і якая трымае ў руцэ кветку. Вышыня скульптуры — каля двух метраў».

Зураб Цэрэтэлі стварыў скульптуру за свой кошт пасля таго, як вучні і дырэктар школы напісалі яму ліст з просьбай пра яе выраб.

У цырымоніі адкрыцця, акрамя Цэрэтэлі, прынялі ўдзел унучка Цвятаевай, загадчык яе архіва Вольга Трухачова, гісторык, літаратуразнаўца, заснавальнік і экс-дырэктар Дома-музея Марыны Цвятаевай Эсфір Красоўская і дырэктар Дома-музея Марыны Цвятаевай Алена Жук

Распараджэнне аб усталёўцы помніка паэтцы падпісаў мэр Масквы Сяргей Сабянін 14 сакавіка гэтага года.

Нагадаем, што ў Маскве ўжо існуе помнік паэтцы, адкрыты ў 2007 годзе ў Барысаглебскім завулку, насупраць дома, дзе паэтка жыла ў маладосці да эміграцыі. У цяперашні час у будынку размешчаны Дом-музей Марыны Цвятаевай.

Цэнтр Андрэя Вазнясенскага

У Маскве ў асабняку штабс-капітана Дзямідава на Вялікай Ардынцы ў мінулым годзе правялі прэзентацыю культурнага цэнтра Андрэя Вазнясенскага, а сёлета — у дзень нараджэння паэта — адбылося яго адкрыццё.

Першапачаткова меркавалі на базе цэнтра стварыць музей, але пасынак паэта Леанід Багуслаўскі паведаміў, што ад гэтай канцэпцыі адмовіліся: «Музей — гэта мінулае, старое, артэфакты і гэтак далей. А ў самім словазлучэнні «культурны цэнтр» ёсць жыццё і будучыня». Таму замест традыцыйных экспанатаў наведвальнікі ўбачаць самыя сучасныя мультымедыйныя тэхналогіі: тэлевізары ды часовыя інсталяцыі.

У зале першага паверха ўзвышаецца інсталяцыя пад назвай «Антарэкс», або «Прысвячэнне», якая нагадвае дзіцячы канструктар са складзеных чорна-чырвоных кубоў з вершамі Андрэя Вазнясенскага і фотаздымкамі. Радкі ды вершы паэт прысвяціў сваім сябрам і тым, хто яго натхняў: Васілю Быкаву, Алегу Табакову, Яўгену Еўтушэнку, Райманду Паўлсу, Алегу Меньшыкаву, Барысу Грабеншчыкову і іншым. Уздоўж сцен вісяць тэлевізары, якія транслююць «відэомы» (відэа чалавека, паводле Вазнясенскага). Так прадстаўлены тэматычныя калажы, якія суправаджаюцца тэкстам. Акрамя гэтага, можна праслухаць паэзію Андрэя Андрэевіча, зняўшы са сцяны навушнікі.

Экспазіцыю на другім паверсе назвалі «Парабала». Яна прысвечана лёсавызначальным сустрэчам паэта, а таксама легендарным персонам, якія пакінулі след у яго жыцці і творчасці. Тут знаходзіцца стэнд, прысвечаны музе і жонцы Зоі Багуслаўскай, таксама прадстаўлены Бэла Ахмадуліна, Андрэй Таркоўскі, Мая Плісецкая і Радзівон Шчадрын і іншыя.

Адзіная фіксаваная экспазіцыя культурнага цэнтра — гэта кабінет Андрэя Вазнясенскага: у чорным пакоі валізкі (з подпісам «А ці не махнуць на мора?»), стол, фатэль і папяровыя самалёцікі на сцяне.

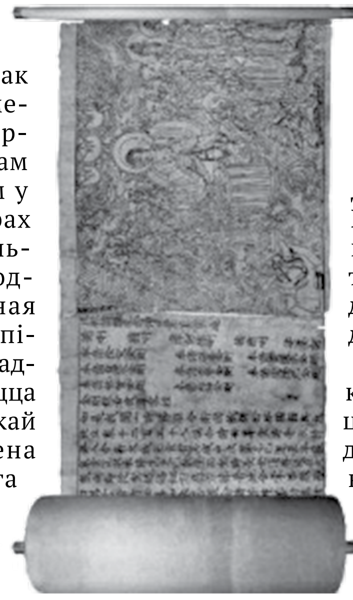
На цырымоніі адкрыцця Цэнтра госці ўшанавалі памяць паэта чытаннем яго вершаў.

«Алмазная сутра»

1150 гадоў таму — 11 мая 868 года — была створана першая датаваная друкаваная кніга — «Алмазная сутра».

«Алмазная сутра» (або Ваджраччхедзіка Праджняпараміта сутра (на санскрыце) — «Сутра аб дасканалай мудрасці, якая рассякае [цемру невуцтва], як удар маланкі» — з'яўляецца асноватворным тэкстам будызму махаяны (галіна будызму), створанай у III стагоддзі н. э. Сваю назву «Алмазная сутра» атрымала ад заходніх даследчыкаў.

Існуе 6 кітайскіх перакладаў «Алмазнай сутры», пры гэтым пераклад Кумараджывы з'яўляецца першай у свеце друкаванай. Цяпер яна захоўваецца ў Брытанскай бібліятэцы. Яе асаблівасць — франтыспіс з выявай Буды ў асяроддзі святых, бодхісатваў, апсар, якія лётаюць, і двух львоў, а перад алтаром з рытуальнай парафеналіяй сядзіць манах Субхуці, які задае Будзе пытанні, адказы на якія і складаюць тэкст «Алмазнай сутры».

«Сутра» з'яўляецца першым узорам ксілаграфіі (друку з драўлянай дошкі). Гэта скрутак даўжынёй 4,8 метраў, набыты археолагам Стэйнам Маркам Аўрэлем у манаха ў пячорах Могао каля Дуньхуан, дзе знаходзілася велізарная бібліятэка рукапісаў. У апошніх радках скрутка маецца тэкст: «З глыбокай павагай зроблена для ўсеагульнага бясплатнага распаўсюджвання Ван Цзэ па даручэнні яго бацькоў у 15 дзень 4-ай фазы месяца года Сяньтун (11 траўня 868 года)».

У «Сутры» апісваюцца паводзіны, мова і лад думак тых, хто стаў на шлях бадхісатваў («прасветленых»). Для абгрунтавання асноўных палажэнняў у «Сутры» выкарыстоўваецца характэрная пабудова прапаноў («парадаксальная логіка»): «тое, пра што Буда прапаведаваў як пра дасканаласць мудрасці, аб тым жа Ён распавёў як пра недасканаласць, таму яно названа дасканаласцю мудрасці».

Гэтая логіка падкрэслівае ўмоўнасць назвы і непажаданасць змешвання двух узроўняў паняцця: узроўня значэння і ўзроўня выражэння, сэнсу. Яе асноўная мэта - паказаць, што ўсё апісванае не з'яўляецца рэальнасцю, бо мова звязана са знакамі, а не з рэальнасцю.

Страсці па Пулітцэраўскай...

Нядаўна выбухнуў яшчэ адзін сэкс-скандал у літаратурным свеце: старшыню журы вядомай у свеце Пулітцэраўскай прэміі абвінавацілі ў дамаганнях.

Амерыканскі пісьменнік даміканскага паходжання Джуна Дыяс, які толькі ў мінулым месяцы ўзначаліў журы Пулітцэраўскай прэміі, быў вымушаны пакінуць сваю пасаду з-за абвінавачванняў у дамаганнях, якія паступілі ў яго адрас. Паводле паведамлення «The Guardian», пісьменніца Зінзі Клеманс напісала ў сваім твітэры, што Дыяс сілком пацалаваў яе некалькі гадоў таму. На гэтае паведамленне прарэагавалі і іншыя жанчыны, выступіўшы з аналагічнымі абвінавачваннямі ў адрас Джуна Дыяса ў сацсетках.

Аргкамітэт Пулітцэраўскай прэміі заявіў журналістам, што пачне незалежнае расследаванне сцвярджэнняў пра неналежныя паводзіны Джуна Дыяса, а сам аўтар адмовіўся ад ролі старшыні журы. Зрэшты, Дыяс пакуль застаецца ў складзе журы прэміі. Дарэчы, ён сам з'яўляецца лаўрэатам Пулітцэраўскай прэміі — у 2008 годзе ён атрымаў яе за раман «Кароткае і дзіўнае жыццё Оскара Уао» («The Brief Wondrous Life of Oscar Wao»). Пост Дж. Дыяса часова зойме старшыня журы папярэдняга складу — Юджын Робінсан.

Масачусецкім тэхналагічным інстытутам, прафесарам якога з'яўляецца Дж. Дыяс і дзе выкладае, таксама будуць вывучацца згаданыя сцвярджэнні жанчын. Публічная бібліятэка Кембрыджа таксама абвесціла, што ёю адменены штогадовыя Летнія чытанні «Kick-Off» з удзелам Джуна Дыяса.

У эсэ для «New Yorker» у мінулым месяцы Джун Дыяс напісаў пра «спадчыну дзіцячай траўмы», прызнаўшыся, што яго неаднаразова гвалтавалі дарослыя, калі яму было 8 гадоў.

Нарвежка прадказала крах Расіі

Нарвежская пісьменніца Эрыка Фатланд аб'ехала краіны, якія мяжуюць з Расіяй, дзеля напісання кнігі «Мяжа» і паразважала пра будучыню краіны. Пра тое першым паведаміла «ИноСМИ».

Эрыка Фатланд праехала праз 14 дзяржаў, якія мяжуюць з Расіяй, каб зразумець, што можна даведацца пра дзяржаву, назіраючы за ёй звонку. Падарожжа 34-гадовай літаратаркі доўжылася 259 дзён. Пісьменніца наведала і Паўночную Карэю, Кітай, Азербайджан, Беларусь, Грузію, Літву ды іншыя краіны.

Яна адзначыла, што суседнія краіны галоўным чынам ставяцца да Расіі як да старэйшага брата, ведаючы, што яна «больш і мацней». Пры гэтым пісьменніца адзначыла, што Кітай стаў выключэннем, бо ў параўнанні з ім эканоміка Расіі слабая.

«Я мяркую, што будучыня Расіі заснавана на гісторыі. Існавала мноства імперый, і ўсе яны заўсёды распадаліся. Расія такая вялікая, і там жыве так шмат розных народаў, а дзяржава неэфектыўная з-за маштабнай карупцыі і слабай эканомікі. Я думаю, што Расія будзе пашырацца, пакуль не развваліцца. Не магу сказаць дакладна, калі гэта адбудзецца, але не думаю, што праз 100 гадоў мяжа будзе выглядаць так, як цяпер. Расійская мяжа стане карацей», — падагульніла Эрыка Фатланд.

Пісьменніца адзначыла, што за час праекта межы Расіі паспелі памяняцца: Крым увайшоў у склад краіны, а ва Усходняй Украіне разгарнуліся баявыя дзеянні. Па словах Фатланд, рускія — «апартуністы і трымаюцца правілаў гульні ў меншай ступені, чым многія заходнія краіны».

«Расія заўсёды будзе імкнуцца займець назад тэрыторыі, якія калісьці былі яе часткай. У расійскай свядомасці тэрыторыі накшталт Казахстана і Беларусі — расійскія. Аднак я не думаю, што Расія адважыцца зрабіць замах на краіну НАТА», — дадала яна.

Літаратурная Беларусь

Кіраўнік праекта «ЛІТАРАТУРНАЯ БЕЛАРУСЬ» Алесь ПАШКЕВІЧ. Рэдактар Барыс САЧАНКА.
Тэлефон для даведак: (8-017) 200-80-91. Адрас электроннай пошты: sbp@tut.by